

Pozitivni i negativni aspekti uvođenja eura u RH

Barišić, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Dubrovnik / Sveučilište u Dubrovniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:155:546035>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Dubrovnik](#)

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
ODJEL ZA EKONOMIJU I POSLOVNU EKONOMIJU

MIHAELA BARIŠIĆ

POZITIVNI I NEGATIVNI ASPEKTI UVOĐENJA EURA U
REPUBLICI HRVATSKOJ

THE POSITIVE AND NEGATIVE ASPECTS OF ADOPTING THE
EURO IN CROATIA

ZAVRŠNI RAD

Dubrovnik, 2023.

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
ODJEL ZA EKONOMIJU I POSLOVNU EKONOMIJU

POZITIVNI I NEGATIVNI ASPEKTI UVOĐENJA EURA U
REPUBLICI HRVATSKOJ

THE POSITIVE AND NEGATIVE ASPECTS OF ADOPTING THE
EURO IN CROATIA

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Međunarodne financije

Studij: Financijski menadžment

Vrsta studija: stručni

Razina: preddiplomski studij

Studijski smjer: Financijski menadžment

Mentor: Tonći Vicelić, dipl. oec.

Student: Mihaela Barišić

JMBAG: 0275047934

Dubrovnik, rujan 2023.

SAŽETAK

Republika Hrvatska 1. siječnja 2023. uvela je euro kao službenu nacionalnu valutu čime je ostvarila svoj strateški vanjskopolitički prioritet i ispunila obvezu preuzetu potpisivanjem Ugovora o pristupanju Europskoj uniji. Prije ulaska u eurozonu, Republika Hrvatska trebala je provesti niz strukturnih reformi radi daljnjeg poboljšanja gospodarskih i fiskalnih pokazatelja kako bi ispunila preduvjete nužne prije punopravnog članstva u eurozonu. Svrha rada je prikazati prednosti i nedostatke uvođenja zajedničke europske valute za hrvatsko gospodarstvo. Uvođenjem eura nestaje valutni rizik, smanjuju se kamatne stope, olakšava se usporedivost cijena, nestaju mjenjački troškovi, smanjuju se troškovi prekograničnih plaćanja, a sve to potiče međunarodnu trgovinu, turizam i investicije. Kao negativne strane hrvatskog članstva u euro najčešće se spominje porast cijena i gubitak dijela monetarne neovisnosti o čemu će se detaljnije raspraviti u radu.

Ključne riječi: Europska unija, Eurozona, euro, Europska i monetarna unija, Europska središnja banka, valuta

ABSTRACT

On January 1st 2023. Croatia officially adopted the euro as its national currency, accomplishing its strategic foreign policy goal and fulfilling the obligation assumed by signing the Treaty on Accession to the European Union. Before entering the Eurozone, Croatia had to implement multiple structural reforms with the goal of further improving its economic and fiscal indicators in order to fulfil all necessary conditions before entering the European monetary union. The point of this paper is to show all benefits and deficiencies of implementing the euro, benefits being eliminating the currency risk, lowering of interest rates, easier price comparison, eliminating currency exchange costs, reducing transnational payment costs and generally, incentivizing international trade, tourism and investments. Deficiencies include losing a part of national monetary independence and general price increases. This paper will offer detailed analysis of these issues.

Key words: European Union, Eurozone, euro, European and monetary union. European central bank, currency

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
ABSTRACT.....	II
1. UVOD.....	4
1.1. Svrha i ciljevi rada	4
1.2. Metodologija rada.....	5
1.3. Struktura rada	5
2. EURO: STVARANJE JEDINSTVENOG PROJEKTA	6
2.1. Povijesni pregled razvoja europske ekonomske i monetarne unije	6
3. INSTITUCIONALNI OKVIR UPRAVLJANJA EUROM	14
4. HRVATSKI PUT PREMA MONETARNOJ UNIJI.....	19
5. PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJA EURA	30
6. ZAKLJUČAK	38
LITERATURA	40
Knjige i akademski članci.....	40
Internetski izvori	41
PRILOZI	44
Popis tablica	44
Popis slika.....	44
IZJAVA O AUTORSTVU I IZVORNOSTI RADA.....	45

1. UVOD

Republika Hrvatska je 1. siječnja 2023. godine uvela euro, zajedničku europsku valutu, čime je ostvarila jedan od glavnih vanjskopolitičkih ciljeva te postala punopravni član drugog gospodarstva svijeta, bloka kojeg čini 447 milijuna stanovnika od čega njih 343 milijuna koristi euro kao svoju valutu. Put Hrvatske prema članstvu u eurozoni započeo je već potpisivanjem Ugovora o pristupanju Europskoj uniji 2011. godine kada je preuzela obvezu uvođenja eura, a prvi konkretan potez u tom smjeru poduzela je 2017. godine *cost-benefit* analizom troškova uvođenja nove valute koju je izradila Hrvatska središnja banka te usvajanjem Zakona o potvrđivanju Ugovora o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju u ekonomskoj i monetarnoj uniji 2018. godine. Zakon, koji se primjenjuje na države članice Unije unutar i izvan europodručja koje su ga ratificirale, predstavljao je prvi pravni preduvjet približavanja Hrvatske europodručju i monetarnoj uniji kojim se ujedno Hrvatska obvezala i na odlučnije provođenje strukturnih reformi. Prije uvođenja eura kao službene valute, Hrvatska je trebala ispuniti stroge kriterije nominalne konvergencije utvrđene Ugovorom o Europskoj uniji poznatije kao Maastrichtski kriteriji: stabilnost cijena, deficit proračuna, javnog duga, stabilnosti tečaja i dugoročnih kamatnih stopa. Nakon što je dobila političku suglasnost zemalja članica europodručja i europskih institucija postala je dvadeseta članica eurozone. Zajedničku valutu danas koristi više od 340 milijuna Europljana, a nakon dolara je druga najznačajnija svjetska valuta koja Hrvatskoj donosi globalni politički i ekonomski kredibilitet. U radu će se preispitati pozitivni i negativni učinci uvođenja eura na hrvatsko gospodarstvo te svrsishodnost hrvatskog pridruživanja eurozoni.

1.1. Svrha i ciljevi rada

Namjera rada je pružiti sažet prikaz prednosti i nedostataka uvođenja eura u Republici Hrvatskoj kako bi se omogućilo bolje razumijevanje aktualnih makroekonomskih pokazatelja i njihov učinak na nacionalnu ekonomiju. Da bi se mogla shvatiti cjelokupna slika prethodno navedenoga najprije će se dati kratki povijesni presjek važnijih događaja koji su rezultirali formiranjem ekonomske i monetarne unije na razini Europske unije kao i uvođenjem jedinstvene europske valute. Nadalje, opisat će se institucionalni i pravni okvir upravljanja eurom s ciljem razumijevanja odnosa snaga i

načina donošenja odluka u eurozoni, a potom će se navesti koraci koje je Republika Hrvatska trebala poduzeti prije uvođenja eura kao nacionalne valute.

1.2. Metodologija rada

U radu je korištena metoda analize postojećih tekstova na temu koja se obrađuje u radu, a kojom se na jasan i precizan način čitatelju pokušavaju približiti implikacije uvođenja zajedničke europske valute u Republici Hrvatskoj s posebnim naglaskom na pojačanu stabilizaciju nacionalne ekonomije uključivanjem u eurozonu kroz otklanjanje valutnog rizika i ostvarivanje prava na fondove koje jamče potrebna sredstva tijekom potencijalnih budućih kriza uzrokovanih nestabilnostima na globalnom tržištu ili društvenim šokovima poput globalne pandemije ili prirodnih katastrofa. Tijekom pisanja rada korišteni su sekundarni izvori podataka prikupljeni iz različite stručne literature: autorskih knjiga, akademskih članaka, službenih europskih dokumenata, dokumenata Hrvatske narodne banke i Republike Hrvatske te internetskih stranica europskih institucija.

1.3. Struktura rada

Rad je koncipiran u četiri dijela. U prvom poglavlju opisuje se povijesni razvoj ekonomske i monetarne unije te začetak ideje o kreiranju zajedničke europske valute. Pružit će se sažeti politički i povijesni kontekst unutar kojeg se pojavila potreba za usklađivanjem gospodarskih i monetarnih politika država članica te prikazati motive koje su kreatore nacionalnih politika naveli na prihvatljivost odricanja dijela monetarne suverenosti u korist europskih institucija. U narednom poglavlju naglasak je na opisu pravnog i institucionalnog okvira kojim se uređuje područje monetarne i ekonomske politike u Europskoj uniji, a cilj je razumjeti glavne aktere i načine donošenja odluka pri upravljanju eurom. U sljedećoj cjelini fokus je stavljen na iskustvo Republike Hrvatske na putu prema članstvu u eurozoni te se pritom analiziraju dokumenti usvojeni u tu svrhu, kao i samo pripremno razdoblje prije i tijekom uvođenja eura kao službene nacionalne valute. U posljednjem poglavlju opisat će se prednosti i nedostaci uvođenja eura te prikazati implikacije koje isti imaju na hrvatsko gospodarstvo. Na samome kraju će se pružiti kritički osvrt na cjelokupnu tematiku.

2. EURO: STVARANJE JEDINSTVENOG PROJEKTA

Europa, nakon strahota Drugoga svjetskog rata, tražila je način da osigura dugoročan mir i gospodarski oporavak na kontinentu, a rješenje je pronašla u ideji europske integracije koja se desetljećima razvijala, a čijem kontinuiranom procesu svjedočimo i danas. Svoj začetak pronašla je u vizionarima i političkim prvacima Robertu Schumannu i Jean Monnetu početkom pedesetih godina prošloga stoljeća, a temelji su postavljeni ekonomskom suradnjom šest zemalja – Francuske, (Zapadne) Njemačke, Italije i država Beneluxa u okviru Europske zajednice za ugljen i čelik, a potom i Europske ekonomske zajednice te Europske zajednice za atomsku energiju. Danas Europska unija ne predstavlja samo ekonomsku integraciju već i političku zajednicu 26 zemalja koje dijele zajedničke vrijednosti uglavljene već u prvim člancima temeljnih sporazuma Europske unije – poštivanje ljudskog dostojanstva, jednakosti, vladavine prava i poštivanja temeljnih ljudskih prava.

2.1. Povijesni pregled razvoja europske ekonomske i monetarne unije

Prve zamisli o uvođenju jedinstvene europske valute pojavile su se puno ranije od uspostavljanja prvih europskih zajednica, još krajem devetnaestoga stoljeća ponajprije kroz projekte latinske, njemačke i skandinavske monetarne unije, a značaj monetarne integracije nezavisnih zemalja kasnije je pokušao inaugurirati i njemački kancelar Gustav Stresemann u okviru Lige Naroda¹. Sve prethodno navedene unije temeljile su se na kreiranju zajedničkog sustava kovanog novca, a propale su uslijed političkih nestabilnosti na europskom kontinentu u međuratnom razdoblju.

U okviru europske zajednice potreba za usklađivanjem gospodarskih i monetarnih politika država članica počinje se javljati krajem šezdesetih godina prošloga stoljeća nakon uspostavljanja carinske unije. Među europskom elitom postale su sve izraženije inicijative za formiranje jedinstvenoga monetarnog područja i inauguracije zajedničke valute. „Carinska unija eliminirala je barijere između zemalja članica Unije, tržišta roba i opskrbe, ali nije spriječila monetarne varijacije koje mogu stvoriti nepremostive barijere čak i veće od carinskih. Naime, devalvacija

¹ Liga naroda bila je međunarodna organizacija osnovana nakon Prvoga svjetskog rata koja je trebala očuvati mir, smatra se pretečom Ujedinjenih naroda. Ukinuta je nakon Drugoga svjetskoga rata obzirom da nije uspjela u svojoj temeljnoj zadaći.

valute jedne zemlje članice carinske unije ekvivalentna je učincima nametnutih carinskoj tarifi svih uvezenih proizvoda i subvencijama te zemlje“ (Kandžija, Host, 2001: 1264). Prvi konkretan korak u tom smjeru poduzela je Komisija europskih zajednica koja je u svom službenom dokumentu artikulirala potrebu za tješnjom ekonomskom i monetarnom integracijom država članica, a isto će se naći na dnevnom redu Europskog vijeća u prosincu 1969. u Den Haagu. Inicijativa Komisije naišla je na pozitivan odjek kod šefova vlada i država zemalja članica na sastanku te je luksemburškom predsjedniku vlade Pierreu Werneru dan mandat za sastavljanje prijedloga kojom bi se predložena ideja nove europske integracije realizirala s naglaskom na pronalazak načina za smanjenje volatilnosti deviznog tečaja. U listopadu 1970. godine Werner objavljuje izvješće kojim predlaže postupni proces centralizacije nacionalnih makroekonomskih politika što je podrazumijevalo nepovratno fiksiranje paritetnih stopa kao i potpunu slobodu kretanja kapitala, ali ne i uvođenje jedinstvene valute ili uspostavljanje središnje banke. Unatoč spremnosti institucija europske zajednice i vlada država članica za novim vidom integracije prvi pokušaj stvaranja ekonomske i monetarne unije neslavno je propao već sljedeće godine. U kolovozu 1971. godine Nixonova vlada donijela je odluku kojom je ukinula konvertibilnost dolara u zlatu i omogućila fluktuaciju tečaja dolara zbog visokog javnog duga izazvanog Vijetnamskim ratom i inflacijom čime je prouzročio raspad Bretton–Woodskog monetarnog sustava² i izazvao nestabilnost deviznih tečajeva. Europsko vijeće je na *summitu*³ u Parizu 1972. godine pokušalo pronaći odgovor na novonastalu situaciju kreiranjem tzv. „zmije u tunelu“ odnosno „mehanizma za regulirano dopuštanje fluktuiranja tečaja nacionalnih valuta („zmija“) u okviru uskih raspona fluktuacije prema dolaru („tunel““⁴. Navedeno je podrazumijevalo uspostavljanje gornje i donje granice pariteta europskih valuta u odnosu na dolar. „Suglasno s odlukom Vijeća od 21. ožujka 1971. godine guverneri centralnih banaka zemalja članica odlučili su od 24. travnja 1972. godine smanjiti na 2,25% fluktuirajuću maržu između dviju komunitarnih valuta. Taj je sustav nazvan „komunitarna monetarna zmija“. Po Washingtonskom sporazumu zmija je mogla fluktuirati u

² Sustav uspostavljen u američkom gradiću Bretton Woodsu 1944. a koji se temeljio na osnovi promjena pariteta i odnosa vrijednosti nacionalnih valuta prema zlatnoj rezervi položenoj u za to uspostavljenoj instituciji odnosno prema dolaru kao svjetskoj konvertibilnoj valuti (Vizjak, 2006: 158).

³ Engleska riječ koja podrazumijeva sastanak na vrhu odnosno sastanak najviših predstavnika država.

⁴ Scheinert, Christian: Kratki vodič o Europskoj uniji - 2023.: Povijest Ekonomske i monetarne unije (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr>), preuzeto 31.8.2023.

tunelu u okviru fluktuirajuće marže od 4,5% između komunitarnih valuta i dolara“ (Kandžija, Host, 2001: 1268). U svrhu praćenja raspona fluktuacije među valutama osnovan je i Europski fond za monetarnu suradnju. Međutim, zbog nove krize izazvane naftnim embargom zemalja članica OPEC-a⁵ koja je ozbiljno ugrozila europska gospodarstva te neujednačenosti ekonomskih politika država članica koncept „zmije u tunelu“ ubrzo se pokazao neodrživim. „Vijeće 12. ožujka godine 1973. konstatira postojanje poteškoća u održavanju marže fluktuiranja komunitarnih valuta u odnosu na dolar, pa donosi odluku da su centralne banke slobodne u interveniranju kada tečaj njihove valute dostigne maržu fluktuacije u odnosu na dolar“ (ibid.). Tijekom cjelokupnog trajanja spomenutog koncepta, u „tunelu“ su se uspjele zadržati samo zemlje Beneluxa, Danska i Njemačka.

Do novog impulsa u smjeru kreiranja ekonomske i monetarne unije dolazi u ožujku 1979. godine uspostavljanjem Europskog monetarnog sustava (EMS), kojim su valute zemalja članica izuzev britanske funte bile dijelom europskog tečajnog mehanizma ERM I te su bile fiksirane na europsku novčanu jedinicu (ECU), obračunsku valutu, a sve s ciljem stabiliziranja tečajeva i suzbijanja inflacije. Došlo je do uspostavljanje tzv. nove „monetarne zmije“. „Devizni tečajevi temeljili su se na središnjoj stopi prema ECU-u (europskoj valutnoj jedinici), europskoj obračunskoj jedinici koja je predstavljala ponderiranu srednju vrijednost sudjelujućih valuta. Na temelju tih središnjih stopa izraženih u ECU-u izračunata je mreža bilateralnih stopa i fluktuacije tečaja morale su se nalaziti u okviru raspona od 2,25 % (uz iznimku talijanske lire kojoj je dozvoljen raspon od 6 %)“⁶. Glavnu ulogu u stvaranju europske novčane jedinice kao i za njeno pravilno funkcioniranje imao je novouspostavljeni Europski monetarni fond čija su sredstva osiguravale same države članice. Međutim pravila novoga monetarnog sustava države članice često su kršile, a uslijed krize izazvane turbulentnim međunarodnim okruženjem u kolovozu 1993. godine, granica intervencije privremeno je proširena na 15 posto.

Dodatni zamah prema tješnjoj integraciji država članica došao je nakon stupanja na snagu Jedinog europskog akta 1987. godine. Jedinostveni europski akt predstavljao je značajniju

⁵ Organizacija zemalja izvoznica nafte utemeljena 1965. godine sa sjedištem u Beču.

⁶ Scheinert, Christian: Kratki vodič o Europskoj uniji - 2023.: Povijest Ekonomske i monetarne unije (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr>), preuzeto 31.8.2023.

izmjenu Rimskih ugovora iz 1957. godine, a prvenstveno je bio usmjeren na stvaranje jedinstvenog tržišta, ali je ujedno proširio nadležnost Europske ekonomske zajednice i na područje monetarne politike. Ubrzo je postalo jasno da se „potencijal unutarnjeg tržišta ne može u potpunosti iskoristiti dok god postoje relativno visoki troškovi transakcija povezani s konverzijom valuta i nesigurnosti povezane s fluktuacijama deviznog tečaja, makar one bile i male“⁷. Navedeno je utjecalo da se ponovno preispita svrsishodnost postojećeg monetarnog sporazuma čime je ideja o snažnijoj ekonomskoj i monetarnoj integraciji ponovno oživljena. Do novog pokušaja uspostavljanja EMU došlo je nakon sastanka na vrhu u Hannoveru u lipnju 1988. godine. Većina država članica pružilo je punu podršku daljnjoj integraciji na području ekonomske i monetarne unije izuzev britanske predsjednice vlade Margaret Thatcher. Unatoč britanskom protivljenju, Europsko vijeće ovlastilo je tadašnjeg predsjednika Europske komisije, francuskog političara Jacques Delorsa da predsjedava odborom zaduženo za donošenje programa s jasnim koracima i vremenskim rokovima za uspostavljanje ekonomske i monetarne unije, a koji se sastojao od guvernera središnjih banaka zemalja članica, neovisnih stručnjaka i predsjednika Banke za međunarodne namire Alexandra Lamfalussyja. Delorsov odbor iznjedrilo je izvješće godinu dana kasnije, a njime je postavljen konkretan plan za uspostavljanje unije koja se trebala odviti u tri faze.

U prvoj fazi koja je trajala u razdoblju od 1990. do 1993. godine ostvareni su nužni preduvjeti za potpunu liberalizaciju kretanja kapitala između država članica te su uspostavljeni temelji bliske suradnje nacionalnih središnjih banaka. Tijekom te inicijalne faze izgradnje monetarnog zajedništva istovremeno su se vodili pregovori oko formiranja političke i gospodarske zajednice, Europske unije te „Europskog ustava“ koji je trebao biti formaliziran u obliku Ugovora o Europskoj uniji, danas poznatiji pod nazivom Ugovor iz Maastrichta. Ugovorom su postavljeni temelji za uvođenje zajedničke valute u svim državama članicama osim Ujedinjenog Kraljevstva te je bilo predviđeno osnivanje europskih institucija koje bi imale nadležnost u odlučivanju u pitanjima monetarne politike što je podrazumijevalo da se zemlje članice prihvaćanjem Ugovora odriču dijela svog monetarnog suvereniteta u korist europskih tijela. Nakon što se postigao sporazum oko teksta Ugovora nacionalni parlamenti država članica isti su trebali ratificirati što se pokazalo

⁷ Ibid.

kao veliki izazov. Organizirani su referendumi u Francuskoj i Danskoj. Dok je u Francuskoj s tješnjom razlikom prihvaćen tzv. „Europski ustav“, u Danskoj je većina stanovništva glasalo protiv ratificiranja, a razlozi odbijanja ogledali su se između ostalih i u zahtjevima za izuzećem od pridruživanja monetarnoj uniji. Nakon teških pregovora koja su uslijedila, Danskoj je omogućena tzv. *opt-out* klauzula prema kojoj nema obvezu uvođenja zajedničke valute te je na drugom referendumu malo više od 56 posto stanovništva glasalo u korist ratifikacije Ugovora. Slijedom navedenoga, Ugovor je stupio na snagu 1. studenoga 1993. godine, a potpisivanjem Ugovora države članice već se u preambuli sporazuma obvezuju na uvođenje zajedničke valute.

Drugu fazu u kreiranju ekonomske i monetarne unije koja je trajala u periodu od 1994. do 1998. godine obilježilo je osnivanje jedne od institucija predviđene Ugovorom iz Maastrichta - Europskog monetarnog instituta - čime se željelo osigurati približavanje i koordiniranje monetarnih politika država članica. Europski monetarni sustav započeo je s radom u siječnju 1994. godine, a za prvog predsjednika bio je odabran Alexandre Lamfalussy, renomirani belgijski ekonomist koji je svoj doprinos uspostavljanja monetarnog zajedništva već dokazao u okviru Delorsovog odbora. Tijekom ove faze naziv „euro“ odabran je za novu valutu koja će zamijeniti ECU kao obračunsku valutu.

Posljednja faza formiranja EMU-a započela je 1. siječnja 1999. godine utvrđivanjem neopozivih deviznih tečajeva valuta jedanaest država članica koje su prvotno sudjelovale u monetarnoj uniji. U toj fazi uspostavljena je Europska središnja banka koja je zamijenila Europski monetarni institut, a kojoj su delegirane proširene ovlasti za provođenje jedinstvene monetarne politike. Ujedno je dogovoreno formiranje Europskog sustava središnjih banaka koje se sastoji od Europske središnje banke te središnjih banaka svih zemalja članica neovisno jesu li iste članice eurozone. Ujedno, tijekom navedenog razdoblja uspostavljen je tečajni mehanizam ERM II (*Exchange-rate mechanism*), a Pakt o stabilnosti i rastu formalno je stupio na snagu. U posljednjoj fazi došlo je do postepenog uvođenja eura, ponajprije kao obračunska jedinica 1999. godine, a potom u fizičkom obliku kao tiskani novac 1. siječnja 2002. godine.

Službena odluka o početku monetarne unije donesena je na sastanku Europskog vijeća održanom u Bruxellesu u svibnju 1998. godine kada se odredio datum početka uporabe eura u platnom

prometu kao i koje zemlje članice ispunjavaju dogovorene kriterije. Države članice trebale su ispuniti striktnu uvjete za ulazak u treću fazu i uvođenje eura. Isti su bili određeni Ugovorom iz Maastrichta, a radilo se o sljedećim kriterijima:

1. „visok stupanj cjenovne stabilnosti – stopa inflacije (mjerena indeksom potrošačkih cijena) ne smije biti veća od 1,5% u odnosu na prosječnu stopu inflacije u trima zemljama članicama s najstabilnijim cijenama u godini prije ispitivanja;
2. fiskalna stabilnost – ograničenje javnoga duga do 60% GDP-a i proračunskoga deficita do 3% GDP-a;
3. postizanje stabilnoga tečaja, odnosno fluktuacije tečaja između eura i domaće valute moraju se kretati u dogovorenim granicama tečajnoga mehanizma u razdoblju od dvije godine prije provjere;
4. nominalne dugoročne (desetogodišnje) kamatne stope na državne obveznice ne smiju biti veće od 2% u odnosu na kamatne stope triju zemalja EU-a s najnižom stopom inflacije u godini prije provjere“ (Matić, 2015: 129).

Ujedno, države članice trebale su sudjelovati u tečajnom mehanizmu ERM II u kontinuitetu bez prekida najmanje dvije godine tijekom kojeg se razdoblja preispituje sposobnost države da fluktuaciju tečaja između europske i nacionalne valute drži u unaprijed preciziranim granicama.

Pakt o stabilnosti i rastu usvojen je 1997. godine rezolucijom Europskog vijeća u Amsterdamu te su se njime jasnije precizirali kriteriji konvergencije utvrđeni Maastrichtom, a ključni cilj Pakta bio je osigurati održavanje proračunske stege u državama članicama nakon što se uvede zajednička valuta. „Njegovo glavno načelo koje obvezuje sve zemlje članice jest održavanje uravnoteženog proračuna. Dvostruko sidro kojim se provodi to načelo odnosi se na dva kriterija konvergencije vezana za državne financije: proračunski deficit ne smije prijeći 3% BDP-a, a udio državnog duga u BDP-u ne smije biti veći od 60%“ (Kesner-Škreb, 2006: 408). U slučaju da se utvrdi da je neka zemlja članica prekoračila postavljen prag proračunskog deficita, Europska komisija i Vijeće Europske unije imaju ovlast odrediti zemlji članici mjere za suzbijanje deficita. Pakt također predviđa sankcije onim zemljama članicama koje nisu uklonile prekomjerni deficit. „One se kreću od beskamatnog depozita koji zemlja članica polaže u Uniju, pa do njegova pretvaranja u

nepovratnu kaznu ako deficit nije korigiran u razdoblju od dvije godine. No ne postoje konačna pravila o primjeni tih kazni – one su predmet ocjene Vijeća koja se temelji na procjeni okolnosti u kojima se našla pojedina zemlja članica (ibid.). Navedena pravila bila su zadovoljena od strane jedanaest država članica. Grčke nije uspjela ispuniti kriterij proračunskog deficita te inicijalno nije bila uključena u treću fazu uvođenja eura. Preduvjete za ulazak u treću fazu Grčka će ispuniti tek dvije godine kasnije. Niže u tablicu nalazi se prikaz neopozivih nacionalnih tečajeva valuta prvih jedanaest država članica koje su prvotno ušle u treću fazu u odnosu na euro:

Tablica 1. Prikaz tečaja nacionalnih valuta u odnosu na euro na dan 1. siječnja 1999.

Valuta	Tečaj
Austrijski šiling	13,7603
Belgijski franak	40,3399
Francuski franak	6,5595
Finska marka	5,9445
Irska funta	0,7875
Luksemburški franak	40,3399
Nizozemski gulden	2,2037
Njemačka marka	1,9558
Portugalska škuda	200,4820
Španjolska peseta	166,3860
Talijanska lira	1936,2700

Izvor: Mileta, 1999: 69.

Valuta se nakon prvotnih šokova ubrzo stabilizirala i postala jedna od najzastupljenijih valuta na deviznom tržištu. Prva ozbiljnija kriza s kojom se euro suočilo uslijedila je nakon financijske krize 2008. godine koja je posljedično trigerirala krizu u Grčkoj. Zbog neodgovornog upravljanja javnim financijama i visokog javnog duga kojeg nisu mogli vraćati ugrozili su gospodarstva ostalih država članica i stabilnost same valute. Grčkoj su nametnute stroge mjere štednje kao preduvjet za zaprimanje europske financijske pomoći. Upravo navedeno iskustvo rezultiralo je potrebom za

novim mehanizmima koji bi omogućili bolje upravljanje europodručjem. „Kako bi se izbjeglo ponavljanje krize državnog duga modernizirano je sekundarno zakonodavstvo ekonomske i monetarne unije. Uspostavljen je europski semestar kojim je ojačan Pakt o stabilnosti i rastu, uveden je postupak u slučaju makroekonomske neravnoteže te se nastojalo dodatno ojačati usklađivanje ekonomskih politika“⁸.

Prihvatanjem *Acquis communautaire*⁹ koje države kandidatkinje preuzimaju tijekom pregovora o pristupanju u EU, zemlje članice ujedno prihvaćaju obvezu pristupanja u europsku monetarnu uniju, odnosno uvođenje eura kao službene valute, a nakon što ispune propisane preuvjete za njegovo uvođenje. Euro kao službenu valutu trenutno koristi 20 država članica koje zajedno formiraju tzv. eurozonu. Od početnih jedanaest članica eurozone u narednim godinama i druge države članice su uvele euro: Grčka (2001.), Slovenija (2007.), Cipar i Malta (2008.), Slovačka (2009.), Estonija (2011.), Latvija (2014.), Litva (2015.) i naposljetku Hrvatska (2023.). Države članice koje još nisu uvele zajedničku valutu su Bugarska, Češka, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Švedska i Danska. Za razliku od navedenih zemalja kao što je već prethodno rečeno, Danska je jedina država članica koja je ispregovarala izuzeće od uvođenja eura te je nakon potpisivanja Ugovora iz Maastrichta zadržala svoju valutu, dansku krunu. Od ostalih zemalja trenutno su namjeru i interes za uvođenje zajedničke valute u skorijoj budućnosti iskazale Bugarska i Rumunjska te su trenutno u tečajnom mehanizmu ERM II tzv. „čekaonici za euro“. Preostale zemlje članice se još uvijek ne žele odreći svoje nacionalne valute iz različitih političkih i socioloških razloga unatoč tome što ih obveza preuzeta ratificiranjem ugovora o pristupanju veže da isto naprave u jednom trenutku.

⁸ Scheinert, Christian: Kratki vodič o Europskoj uniji - 2023.: Povijest Ekonomske i monetarne unije (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr>), preuzeto 31.8.2023.

⁹ Dolazi iz francuske riječi, a termin se koristi za označavanje pravne stečevine Europske unije.

3. INSTITUCIONALNI OKVIR UPRAVLJANJA EUROM

Europska unija ima kompleksnu institucionalnu arhitekturu koja je rezultat potrebe zadovoljavanja interesa europskih institucija i država članica te općenito nevoljkosti nacionalnih zemalja da se odreknu dijela svojeg suvereniteta u korist europske strukture, a isto se preslikava i na upravljanje ekonomskim i monetarnim područjem. Potonje pitanje, a s ciljem uspostavljanja jasnog ograničenja, uređeno je Ugovorom o funkcioniranju Europske unije koji je poznatiji pod nazivom Lisabonski ugovor, a koji je stupio na snagu 2009. godine. Ugovorom se definirala podjela nadležnosti između europskih institucija i država članica te ih razvrstala u tzv. tri kategorije: podijeljene, isključive i komplementarne. Člankom 3. Ugovora propisano je da nadležnost u monetarnoj politici za zemlje europodručja potpada pod isključivu nadležnost Europske unije što podrazumijeva da Europska unija uređuje pravno i zakonodavno djelovanje u navedenom području, a države članice pravo zakonodavne inicijative imaju samo uz ovlaštenje Europske unije.

Kako bi se mogla razumjeti struktura odlučivanja u okviru ekonomske i monetarne unije potrebno je prethodno definirati ulogu svake od ključnih institucija EU-a. Europska unija je jedinstvena međunarodna tvorevina čija institucionalna formacija razlikuje glavne i pomoćne institucije. Sam institucionalni *core*¹⁰ Europske unije čine Europsko vijeće, Europska komisija, Europski parlament, Vijeće Europske unije, Europska središnja banka, Europski revizorski sud te Sud Europske unije. Pomoćne institucije poput Odbora regije, Europskog gospodarskog i socijalnog odbora te Europske investicijske banke imaju savjetodavne uloge u kreiranju europskih javnih politika, a zadaće navedenih institucija nadopunjuju razne specijalizirane agencije i tijela. Kada govorimo o glavnim akterima pri utvrđivanju i provođenju ekonomske i monetarne politike na razini Europske unije podrazumijevamo sljedeća tijela: Europsko vijeće, Vijeće Europske unije, države članice, Euroskupina, Europska komisija, Europska središnja banka i Europski parlament.

Europsko vijeće okuplja šefove vlada i država koji usvajaju sve ključne odluke i određuju sveukupni smjer djelovanja Europske unije. Kao jedna od glavnih institucija EU-a etablirala se nakon Lisabonskog ugovora, a sukladno temeljnim sporazumima čelnici se okupljaju najmanje četiri puta godišnje, a po potrebi i češće. Sastancima predsjedava predsjednik Europskog vijeća kojeg biraju

¹⁰ Engleska riječ koja u prijevodu označava srž.

sami članovi te se u pravilu za navedenu poziciju odabire bivši visoki dužnosnik, a trenutno tu dužnost obnaša bivši belgijski predsjednik vlade Charles Michel. Važno je naglasiti da Europsko vijeće definira prioritete i odlučuje o najosjetljivijim pitanjima u svim područjima pa tako i u području ekonomske i monetarne unije, ali nije nadležno za donošenje zakonodavstva. Važnost Europskog vijeća ogleda se i u zadaći predlaganja i imenovanja kandidata na visoke položaje u europskim institucijama, a jedna od tih položaja je i pozicija predsjednika Europske središnje banke koja je nerijetko jedna od najprimamljivijih pozicija kod raspodjele mandata u europskoj institucionalnoj arhitekturi. Osim pozicije predsjednika, Europsko vijeće imenuje svih šest članova Izvršnog odbora Europske središnje banke. Navedene odluke donose se kvalificiranom većinom što podrazumijeva da prijedlog o imenovanju može biti prihvaćen ako je za isti glasalo najmanje „55% zemalja članica koje predstavljaju najmanje 65% stanovništva EU-a“¹¹.

Europska komisija je institucija koja unutar Europske unije obnaša izvršnu ulogu, a sjedište joj se nalazi u Bruxellesu. Sastoji se od predsjednika i 26 povjerenika, po jedan iz svake države članice, a svaki od njih nadležan je za unaprijed definirani portfelj. Kandidata za predsjednika predlaže Europsko vijeće dok ostale članove predlažu vlade država članica, a imenuje ih Europski parlament na mandat u trajanju od pet godina. Uloga i zadaće Europske komisije precizirane su Lisabonskim ugovorom, a između ostalih uključuje: „predlaganje zakonodavstva Parlamentu i Vijeću; upravljanje i provođenje programa i proračuna Unije; provođenje europskog zakonodavstva; te zastupanje Europske unije na međunarodnoj razini“¹². U okviru ekonomske i monetarne politike Europska komisija nadležna je za praćenje makroekonomskih pokazatelja država članica te u slučaju da neka država prijeđe granice dopuštenog deficita može donijeti prijedloge mjera za „saniranje štete“ ili može predložiti Vijeću Europske unije pokretanje postupka za sankcioniranje navedene države članice. Ujedno, Komisija je nadležna za zastupanje interesa Europske unije na međunarodnoj sceni stoga sudjeluje na sastancima i predstavlja europsku zajednicu u međunarodnim monetarnim institucijama. Europska komisija također donosi odluku o tome je li

¹¹ Consilium.europa.eu: The voting system (<https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/voting-system/>), preuzeto 1.9.2023.

¹² European-union.europa.eu: Europska komisija (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-commission_hr), preuzeto 1.9.2023.

država koja izrazi želju za uvođenjem eura ispunjava propisane kriterije i jesu li provedene nužne reforme za pridruživanje europodručju.

Vijeće Europske unije je institucija koja omogućuje da se čuje „glas“ nacionalnih država u okviru europskih politika. Sjedište institucije je u Bruxellesu, a predsjedništvo nad institucijom rotira se među državama članicama prema prethodno utvrđenom redosljedju svakih šest mjeseci, a država koja predsjedava određuje ciljeve i upravlja dnevnim redom tijela za vrijeme predsjedavanja. Zadaće Vijeća su da „pregovara o zakonodavstvu EU-a i donosi ga zajedno s Europskim parlamentom na temelju prijedloga Europske komisije; koordinira politike država članica EU-a; razvija vanjsku i sigurnosnu politiku EU-a na temelju smjernica Europskog vijeća; sklapa sporazume između EU-a i drugih zemalja ili međunarodnih organizacija; donosi godišnji proračun EU-a zajedno s Europskim parlamentom“¹³. Obilježje ove institucije je da nema stalni sastav već deset različitih odnosno okupljaju se ministri iz svake države članice nadležni za ono područje politike o kojem se raspravlja. Vijeće za gospodarske i financijske poslove (ECOFIN) okuplja ministre nadležne za financije i gospodarstvo zemalja članica te pruža okvir unutar kojeg se raspravlja o zakonodavnim prijedlozima i smjernicama Europske komisije u području ekonomske i monetarne politike te „donosi odluke u vezi s tečajnom politikom eura u odnosu na valute kojih nema u EU-u nakon savjetovanja s Europskom središnjom bankom i pridržavajući se cilja u vezi sa stabilnošću cijena“¹⁴.

Euroskupina je neformalno tijelo koje okuplja ministre gospodarstva i financija država članica koje su uvele euro kao svoju valutu, a koje raspravlja o pitanjima vezanim za europodručje. Euroskupina se sastaje na mjesečnoj bazi, uoči sastanka Vijeća za gospodarske i financijske poslove, kako bi raspravili i uskladili stajališta o temama na dnevnom redu Vijeća i sljedećim aspektima: „makroekonomskom stanju u europodručju; strukturnim reformama s potencijalom za povećanje rasta; pitanjima povezanim s održavanjem financijske stabilnosti u europodručju;

¹³ European-union.europa.eu: Vijeće Europske unije (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_hr), preuzeto 1.9.2023.

¹⁴ Scheinert, Christian: Kratki vodič o Europskoj uniji - 2023.: Povijest Ekonomske i monetarne unije (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr>), preuzeto 31.8.2023.

pripremanama za međunarodne sastanke; proširenju europodručja¹⁵. U radu Euroskupine sudjeluju i predstavnici Europske komisije i Europske središnje banke po potrebi. Lisabonskim ugovorom dodatno je osnažena funkcija Euroskupine te je uvedena funkcija predsjednika skupine, a ulogu prvog predsjednika na mandat u trajanju dvije i pol godine obnašao je bivši luksemburški predsjednik vlade i budući predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker, dok danas tu funkciju obnaša irski ministar financija Paschal Donohoe.

Europski parlament tijelo je koje pruža demokratski legitimitet Europskoj uniji jer članove parlamenta od 1979. godine biraju građani izravno na izborima svakih pet godina. Zastupnici su okupljeni u sedam klubova zastupnika u koje se ne svrstavaju temeljem nacionalne pripadnosti već prema političkoj ideologiji te djeluju kroz parlamentarne odbore i izaslanstva. Parlamentu su temeljem osnivačkim ugovorima dodijeljene nadzorne ovlasti što podrazumijeva demokratski nadzor nad ostalim europskim institucijama uključujući nad Europskom središnjom bankom koja na godišnjoj razini podnosi izvješće o radu. Parlament također ima ovlasti kod donošenja proračuna te zajedno s Vijećem Europske unije ima zakonodavne ovlasti, no njegove ovlasti u području monetarne politike su isključivo savjetodavne prirode. „U pogledu nekih predmeta Ugovor predviđa samo savjetodavnu ulogu za Parlament, uključujući, među ostalim, Pakt o stabilnosti i rastu, kao i makroekonomski nadzor. S Parlamentom se također savjetuje o: sporazumima o deviznim tečajevima između eura i valuta zemalja izvan EU-a; državama koje se mogu pridružiti jedinstvenoj valuti; imenovanju predsjednika, potpredsjednika i ostalih četiriju članova Izvršnog odbora ESB-a; nekim dijelovima zakonodavstva kojima se provodi postupak u slučaju prekomjernog deficita“¹⁶.

Europska središnja banka neovisno je tijelo za provođenje monetarne politike u europodručju sa sjedištem u Frankfurtu na Majni. Status institucije dobila je temeljem Lisabonskoga ugovora kojim su i detaljnije razrađene njene funkcije i zadaće unutar europske institucionalne arhitekture. Temeljni cilj tijela kako je definirano osnivačkim ugovorima je održavanje stabilnosti cijena u europodručju. „U članku 127 Ugovora o Europskoj uniji zapisano je i da će ECB, odnosno ESCB,

¹⁵ Consilium.europa.eu: Euroskupina (<https://www.consilium.europa.eu/hr/eurogroup/how-the-eurogroup-works/>), preuzeto 1.9.2023.

¹⁶ Scheinert, Christian: Kratki vodič o Europskoj uniji - 2023.: Povijest Ekonomske i monetarne unije: (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr>), preuzeto 31.8.2023.

podržavati ekonomske politike Unije koje vode ostvarenju ciljeva Europske unije koji su definirani u članku 3 Ugovora. To su: uravnotežen ekonomski rast i stabilnost cijena, visoko konkurentno socijalno tržišno gospodarstvo, te puna zaposlenost i društveni napredak“ (Šonje, 2019: 156). Glede ustroja Europske središnje banke isti čine Izvršni odbor, Upravno vijeće i Opće vijeće te predsjednik Europske središnje banke kao „lice“ koje predstavlja instituciju, a tu dužnost trenutno obnaša francuska političarka Christine Lagarde. Upravno vijeće sastoji se od članova Izvršnog odbora i guvernera središnjih banaka zemalja članica koje su prihvatile euro kao svoju valutu te je središnje tijelo koje donosi odluke u europodručju. Zaduženo je za „donošenje smjernica i odluka koje su potrebne kako bi se osiguralo obavljanje zadataka povjerenih Europskom sustavu središnjih banaka, oblikuje monetarnu politiku Unije (uključujući, po potrebi, odluke u vezi s posrednim monetarnim ciljevima, glavnim kamatnim stopama i osiguravanjem pričuva u ESSB-u) te određuje smjernice koje su potrebne za provedbu monetarne politike (članak 12. Statuta). U Ugovoru iz Lisabona navodi se da Europsko vijeće uzajamnom suglasnošću, odlučujući kvalificiranom većinom, odabire i imenuje članove Izvršnog odbora Europske središnje banke (članak 283. UFEU-a)¹⁷. Izvršni odbor se sastoji od šestoro članova - predsjednika i potpredsjednika Europske središnje banke te četiri člana imenovana od strane Europskog vijeća na mandat u trajanju od osam godina bez prava reizbora. Odbor je operativno tijelo koje je zaduženo za provođenje odluka i smjernica donesenih od strane Upravnog vijeća. Opće vijeće je savjetodavno tijelo koje se sastoji od članova Izvršnog odbora uključujući i guvernera središnjih banaka država članica koje nisu uvele zajedničku valutu te koordinira monetarne politike država izvan europodručja te nadzire europski mehanizam deviznih tečajeva.

Važnu ulogu u ekonomskoj i monetarnoj uniji imaju i nacionalne države koje imaju obvezu utvrđivanja svojih proračuna unutar usuglašanih ograničenja za deficit i dug te određivanja vlastite strukturne politike koje uključuju tržište rada, mirovina i kapital.

¹⁷ Ibid.

4. HRVATSKI PUT PREMA MONETARNOJ UNIJI

S obzirom da je hrvatsko političko vodstvo već devedesetih godina prošloga stoljeća govorilo u novostvorenoj Republici Hrvatskoj kao dijelu zapadnih integracija, ciljajući prvenstveno na članstvo u Europskoj uniji, rođenoj 1993. godine, možemo reći kako je hrvatski put prema euru kao nacionalnoj valuti počeo već tada. Usprkos protivljenju određenih političkih opcija - najčešće iz perspektive nacionalnog i monetarnog suverenizma - i nekim neuspješnim referenduskim inicijativama koje su obilježile rasprave o uvođenju eura, zapravo nije bilo snažnijeg političkog protivljenja uvođenju eura i napuštanju dotadašnje nacionalne valute kune. Sve važnije političke snage podrazumijevale su kako s ulaskom u Europsku uniju kao jedan od idućih koraka daljnje integracije prihvaćamo uvođenje eura i pristupanje monetarnoj uniji. To je ustvari bilo samo prepoznavanje obveza koju je hrvatska preuzela samim ulaskom u EU, stoga ulazak u eurozonu nije bio stvar političkog odabira, već obveza koja se ispunjava u trenutku zadovoljenja svih kriterija potrebnih za ulazak u eurozonu. U trenutku hrvatskog ulaska u Europsku uniju, monetarna unija već je bila dobro uhodan projekt koji je preživio neke teže krize. Kako je već spomenuto, ideja o monetarnoj uniji rođena je sredinom prošlog stoljeća kada se na nju gledalo kao na dodatni stup osnaživanja europskog zajedništva i političkog jedinstva europskih zemalja koje su samo malo prije toga bile drastično razjedinjene pogubnim svjetskim sukobom koji je naj snažnije bjesnio upravo na europskom kontinentu. Za hrvatski put prema euru zanimljivo je da, za razliku od ostalih zemalja Centralne i Istočne Europe koje su se Europskoj uniji pridružile za vrijeme takozvane euroeuforije i uzlazne putanje poslovnog ciklusa, Hrvatska se Uniji pridružila nakon svjetske ekonomske krize te nakon krize europodručja potaknute situacijom u Grčkoj. Ti događaji u Europi bili su popraćeni podizanjem euroskepticizma među pučanstvom, međutim nakon ekonomske stabilizacije i povratka uzlaznoj ekonomskoj putanji, stvari su se normalizirale (Ćorić, Deskar - Šrkbić, 2017: 612). Hrvatski ulazak u Europsku uniju dogodio se za vrijeme i nakon turbulentnog razdoblja za EU, a za hrvatski put k eurozoni se može reći kako su službene pripreme započele 2017. godine kada je Hrvatska središnja banka izradila analizu ekonomskih koristi i troškova uvođenja eura kao nove nacionalne valute u zemlji, a ona je pokazala kako koristi uvelike premašuju troškove i nedostatke (Ciraki, Vakanjac, Lulić, 2023: 130). Gledajući godišnji izvještaj Hrvatske narodne banke iz 2017. godine u kojem se autori dotiču te analize, jasno se govori:

„Hrvatska se pristupanjem Europskoj uniji obvezala da će u jednom trenutku u budućnosti, kada zadovolji sve za to propisane uvjete, domaću valutu zamijeniti eurom. Hrvatskoj je u interesu što prije započeti postupak uvođenja eura – zaključak je strategije. On se temelji na detaljnoj analizi koristi i troškova uvođenja eura; pri izradi navedene analize u strategiji su uzeta u obzir specifična obilježja hrvatskoga gospodarstva, zbog kojih bi odnos koristi i troškova uvođenja eura mogao biti drugačiji nego što je bio slučaj u drugim državama. Primjerice, s obzirom na visoku euroiziranost hrvatskoga gospodarstva, ocijenjeno je da je za Hrvatsku uklanjanje valutnog rizika pojedinačno najznačajnija korist koja će proizići iz uvođenja eura. Suprotno tome, većina sadašnjih država članica europodručja prije uvođenja eura nije bila suočena s problemom euroizacije, pa tako uklanjanje valutnog rizika kod njih nije imalo presudnu ulogu. Kada je riječ o negativnim učincima uvođenja eura, u teoriji bi gubitak samostalne monetarne politike trebao biti najveći trošak odricanja od vlastite valute. Međutim, kako je istaknuto u analizi, Hrvatska kao mala, otvorena i visokoeuroizirana država ni sada, dok još uvijek ima vlastitu valutu, ne može potpuno slobodno provoditi monetarnu i tečajnu politiku u svrhu upravljanja poslovnim ciklusom. U takvim uvjetima, prenošenjem ovlasti za vođenje monetarne politike na ESB Hrvatska u suštini neće izgubiti mnogo“¹⁸. U studiji se spominju takozvana specifična obilježja hrvatske ekonomije, a tu se prvenstveno misli na spomenutu eurizaciju hrvatske ekonomije, to jest, činjenicu da je euro igrao veliku ulogu u svakodnevnom životu hrvatskih građana i prije nego što je postao nacionalna valuta, poglavito kada govorimo o štednji i dizanju kredita. Spomenuta otvorenost hrvatske ekonomije najjasnije se ogleda u trgovini s inozemstvom i tržišnom udjelu na europskom i svjetskom tržištu, a taj udio je osjetno porastao nakon ulaska u EU 2013. godine (Lukinić Čardić, Šelebaj, 2021.). O koristima i nedostacima uvođenja eura kao nacionalne valute više će biti riječi u idućem poglavlju kada će se detaljnije pristupiti tom izuzetno važnom aspektu ove teme, a ujedno i centralnoj temi ovoga rada. No već i u ovim navodima iz službenog stava središnje banke vidimo koju opciju su preferirale službene institucije Republike Hrvatske, a ništa drugačiji stav nije imala ni Vlada, što je vidljivo iz idućeg važnog službenog dokumenta na putu Hrvatske prema euru kao nacionalnoj valuti. Naime, na sjednici Vlade održanoj desetog svibnja 2018. godine donesen

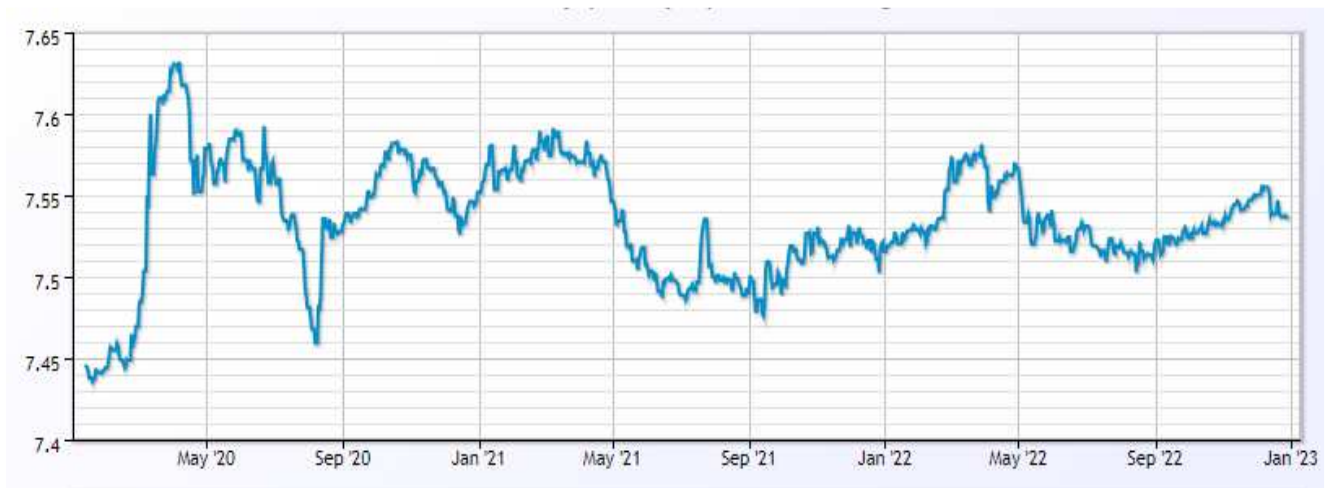
¹⁸ Hrvatska narodna banka: Godišnje izvješće 2017. (<https://www.hnb.hr/documents/20182/2521149/h-gi-2017.pdf/6ca3ea79-af24-4a96-bcfd-a42c9ba8f0ce>, str.111-112), preuzeto 2.9.2023.

je dokument naziva Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, takozvana Eurostrategija. Na četrdeset i drugoj stranici tog dokumenta vidimo kako se stav Vlade uvelike podudara sa stavom HNB-a iz prethodno spomenutog dokumenta: „Analiza ekonomskih koristi i troškova pokazuje da će uvođenje eura imati snažan pozitivan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo. Pritom je neke učinke teško kvantificirati jer oni ovise o budućim ekonomskim kretanjima. Tako, primjerice, uklanjanje valutnog rizika u razdoblju ekonomske stabilnosti utječe na niži trošak financiranja, dok u razdoblju nestabilnosti sprječava izbijanje valutne krize s velikim troškom za hrvatsko gospodarstvo. Zbog ograničenja koja proizlaze iz visokog stupnja euroizacije, činjenice da je hrvatsko gospodarstvo malo i otvoreno te očekivanja primjerenosti zajedničke monetarne politike, gubitak mogućnosti samostalnog vođenja monetarne i tečajne politike ne čini znatan trošak. Dok će pozitivni učinci uvođenja eura biti trajnoga karaktera, troškovi su uglavnom jednokratni“¹⁹. S obzirom da su vodeće hrvatske institucije koje skrbe o ekonomskoj i monetarnoj politici Republike Hrvatske izrazile veliku podršku uvođenju eura, a postojala je i spomenuta zakonska obveza uvođenja eura kao nacionalne valute samim pristupanjem Europskoj uniji pet godina prije Eurostrategije, sve je bilo spremno za iduće korake. Prvi formalni korak za ulazak u eurozonu jest ulazak u tečajni mehanizam ERM II, za što je nužno imati podršku država članica i relevantnih institucija. Pri ulasku u ERM II određuje se središnji tečaj nacionalne valute prema euru i to predstavlja izrazito bitan korak jer konačni tečaj konverzije mora biti što bliži tržišnom odnosu dvaju valuta, a o važnosti i potencijalnim negativnim posljedicama krivog odabira središnjeg tečaja govori sljedeći citat: „Odabir središnjeg pariteta pri ulasku u tečajni mehanizam ERM II jedan je od najvećih izazova za nositelje ekonomske politike tijekom procesa uvođenja eura kao službene valute s obzirom na to da središnji paritet najčešće jest i konverzijski tečaj po kojemu se nacionalna valuta preračunava u euro u trenutku ulaska u europodručje. Izbor neadekvatnoga središnjeg pariteta može ugroziti kredibilitet središnje banke te ostvarivanje cilja stabilnosti tečaja i nekih drugih kriterija nominalne konvergencije tijekom boravka u ERM II. Konkretno, izbor neadekvatnog pariteta može dovesti do (snažnih) aprecijacijskih ili deprecijacijskih pritisaka na nominalni tečaj, koji mogu stvoriti pritisak na devizne pričuve, uvjete razmjene te na kretanje

¹⁹ Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska narodna banka: Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (<https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, str. 42), preuzeto 2.9.2023.

inflacije. Iz navedenih razloga od izrazite je važnosti da se središnji paritet odredi što bliže nekoj “ravnotežnoj razini”, koja je u skladu s aktualnim kretanjima na deviznom tržištu, ali i makroekonomskim fundamentima i strukturnim obilježjima gospodarstva“ (Deskar - Škrbić, Kotarac, Kunovac, Nadoveza Jelić, 2021: 27). Izmjenom Uredbe (EZ) br. 2866/98 kao fiksni tečaj konverzije kune u odnosu na euro određen je 7,53450 HRK = 1 EUR. Niže je prikaz kretanja eura u odnosu na kunu u razdoblju od ulaska u ERM II do uvođenja eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj.

Slika 1. Kretanje EUR prema HRK

Izvor: Tečaj euro.hr²⁰

Kao što je napisano, ulazak u ERM II je prvi korak preuzimanja eura kao nacionalne valute, a on predstavlja službeni institucionalni okvir kroz koji moraju proći zemlje koje nemaju euro, a planiraju ga usvojiti. Članstvo u ERM II funkcionira na dobrovoljnoj bazi, međutim s obzirom da predstavlja jedan od konvergencijskih uvjeta za usvajanje eura, zemlja koja uvodi euro nužno mora proći kroz ERM II. Godinu dana nakon Eurostrategije, u srpnju 2019. godine, Hrvatska je uputila pismo namjere za ulazak u ERM II Predsjedniku Euroskupine, Predsjedniku Europske središnje banke, svim ministrima financija država europske monetarne unije, ministru financija i guverneru Središnje banke Danske i Potpredsjedniku Europske komisije za euro. U ime Vlade Republike Hrvatske pismo je potpisao tadašnji ministar financija Zdravko Marić i guverner

²⁰ Tečaj euro.hr (<https://tečaj-euro.hr/tečajevi/HRK-kuna-hrvatska/>), preuzeto 21.9.2023.

Hrvatske narodne banke Boris Vujčić. To pismo sadržavalo je i Akcijski plan Republike Hrvatske za pridruživanje Europskom tečajnom mehanizmu II i bankovnoj uniji. U Akcijskom planu opisano je 6 područja politika i prilagodbe koje se moraju učiniti kako bi Hrvatska ispunila kriterije za konačno usvajanje eura nakon boravka u tečajnom mehanizmu. Prva točka bio je nadzor, odnosno sanacija banaka, to jest, dodatno jačanje nadzora banaka stupanjem u blisku suradnju s Europskom središnjom bankom i poduzimanje nužnih priprema u skladu s propisanim procedurama. Druga točka bio je makroprudencijalni okvir, odnosno razvoj makroprudencijalnog okvira osiguravanjem pravne osnove za mjere usmjerene na zajmoprimce kao dodatka postojećim mjerama temeljenima na kapitalu (ostvarilo se kroz promjenu zakona o Hrvatskoj narodnoj banci i ovlaštenje HNB-a za provođenje makroprudencijalnih mjera). Treća točka ticala se sprječavanja pranja novca, odnosno jačanje okvira za sprječavanje pranja novca putem ranijeg donošenja zakonodavstva kojim se prenosi i u potpunosti implementira peta direktiva o sprječavanju pranja novca (AML5 direktiva). Konkretnije govoreći, ovo se ostvarila kroz Registar stvarnih vlasnika koji sadrži informacije o stvarnim vlasnicima pravnih osoba. Četvrta točka, statistika, pobliže je opisana kao „poboljšanje prikupljanja, izrade i diseminacije (diseminacija su sve aktivnosti službene statistike koje uključuju predstavljanje rezultata službene statistike te načine i oblike osiguravanja pristupa rezultatima i metodološkim osnovama) statističkih podataka jačanjem institucionalnih i metodoloških kapaciteta u odnosu na kvalitetu izvještavanja o nacionalnim računima i statistici javnih financija/proceduri prekomjernog proračunskog manjka i razine duga opće države“²¹. Ukratko, kako bi se poboljšalo izvještavanje poboljšali su se institucionalni i metodološki kapaciteti Državnog zavoda za statistiku. Peta točka odnosila se na upravljanje u javnom sektoru, odnosno „Poboljšanje upravljanja u javnom sektoru putem odgovornijeg upravljanja imovinom u državnom vlasništvu prodajom imovine koja nije od posebnog interesa, veće učinkovitosti, racionalizacije i daljnje pravne harmonizacije i depolitizacije hrvatskih državnih službi“²². Ovdje govorimo o intenziviranju prodaje dionica i udjela u društvima koja nisu na popisu

²¹ Ministarstvo financija i Hrvatska narodna banka: Akcijski plan Republike Hrvatske za pridruživanje europskom tečajnom mehanizmu II (ERM II) i bankovnoj uniji (https://www.hnb.hr/documents/20182/2625118/RH_Pismo_namjere_ulazak_u_ERM-II_mehanizam_i_Akcijski_plan.pdf/9dfca6ce-3102-92da-52b6-36f213835edc?t=1562657011068), preuzeto 2.9.2023.

²² Ibid.

društava od posebnog interesa Republike Hrvatske, o depolitizaciji i profesionalizaciji državne uprave i ustanovljivanje jednoobraznog pravnog okvira za javne ustanove. Šesta točka, ona finalna, bavila se poslovnim okruženjem kroz „Umanjenje administrativnog i financijskog opterećenja smanjivanjem broja i ukupnog iznosa parafiskalnih davanja, administrativnih obveza za poduzetnika i liberalizacijom odabranih profesionalnih usluga”²³. Ova točka značila je prvenstveno pojednostavljenje administrativnih zahtjeva prema poslovnom sektoru te smanjenje financijskog opterećenja prema poslovnom sektoru. Primjer za to je smanjivanje poreza na dohodak 2021. godine²⁴.

Svaka od točaka u dokumentu imala je i svoj zasebni plan i rokove izvršenja kako bi se lakše mogao pratiti napredak i jasnije naznačiti koji su idući koraci u zadovoljenju svih šest točaka iz Akcijskog plana. Tih mjera kroz šest točaka ukupno je bilo 19, a Hrvatska ih je morala sve zadovoljiti i u tome je uspjela. Za usvajanje eura Hrvatska je morala zadovoljiti kriterije konvergencije koji se ostvaruju u sljedećim područjima: stabilnost cijena, državne financije (javni dug i proračunski deficit), tečaj i dugoročne kamatne stope. Prema Ciraki i sur. (2022) Hrvatska zadovoljava uvjet stabilnosti cijena, uvjet proračunskog deficita, uvjet javnog duga te uvjet dugoročne kamatne stope, što je sve u propisanim granicama ili uz iznimku zbog izvanrednih okolnosti privremenog karaktera, dok jedini kriterij koji formalno nije ispunjen predstavlja tečaj, što se odnosi na vremenski rok proveden u fazi tečajnog mehanizma (ERM II)“ (Ciraki, Vakanjac, Lulić, 2023: 131).

Niže u tablici prikazat će se kretanje Hrvatske kroz razdoblje od 2005. do 2022. u postotcima ka ispunjenju glavnih kriterija nominalne konvergencije:

²³ Ibid.

²⁴ IUSINFO.HR: Što donosi peti krug porezne reforme u 2021. godini (<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/sto-donosi-peti-krug-porezne-reforme-u-2021-godini-44036>), preuzeto 21.9.2023.

Tablica 2. Makroekonomski pokazatelji u RH u razdoblju od 2005. do 2022. godine

	Stabilnost cijena, inflacija	Dugoročne kamatne stope	Stabilnost tečaja, raspon fluktuacija	Proračunski saldo, % BDP-a	Javni dug, % BDP-a
	Procijenjena referentna vrijednost u zagradi	Procijenjena referentna vrijednost u zagradi	Referentna vrijednost: $\pm 15\%$	Referentna vrijednost: -3% BDP-a	Referentna vrijednost: 60% BDP-a
2005.	3,0 (2,5)	4,4 (5,4)	2,9	-3,9	41,1
2006.	3,3 (2,9)	4,4 (6,2)	2,6	-3,4	38,6
2007.	2,7 (2,8)	4,9 (6,4)	1,3	-2,4	37,3
2008.	5,8 (4,1)	6,0 (6,2)	2,2	-2,8	39,0
2009.	2,2 (1,1)	7,8 (6,0)	2,7	-6,0	48,3
2010.	1,1 (1,6)	6,3 (7,7)	2,2	-6,5	57,3
2011.	2,2 (3,1)	6,5 (7,7)	2,4	-7,8	63,8
2012.	3,4 (3,1)	6,1 (5,1)	1,6	-5,2	69,4
2013.	2,3 (1,8)	4,7 (6,0)	1,7	-5,3	80,5
2014.	0,2 (1,3)	4,1 (4,8)	1,6	-5,1	84,0
2015.	-0,3 (0,8)	3,6 (3,9)	1,3	-3,4	83,8
2016.	-0,6 (1,0)	3,5 (3,8)	1,7	-0,9	80,6
2017.	1,3 (2,1)	2,5 (2,9)	1,9	0,8	78,0
2018.	1,1 (1,9)	2,17 (3,2)	0,9	0,2	74,8
2019.	2,3 (1,3)	1,29 (2,1)	1,0	0,4	73,2
2020.	-0,15 (0,30)	0,9 (2,9)	0,0	-7,3	88,7
2021.	2,7 (2,6)	0,45 (1,25)	0,1	-2,9	78,4
2022.	4,7 (4,9)	0,8 (2,6)	0,1	0,4	68,4

Izvor: HNB i Eurostat

U tablici se vidi značajna nestabilnost kod fiskalnih pokazatelja tijekom pandemije COVID-19 zbog pada gospodarske aktivnosti što je posljedično rezultiralo povećanom potrebom za fiskalnom potporom gospodarstvu. Na službenoj stranici za euro možemo vidjeti i konkretnije brojke oko

zadovoljenja maastrichtskih kriterija: „Hrvatska od ulaska u EU kontinuirano zadovoljava kriterij stabilnosti cijena, te i unatoč recentnom povećanju inflacije uzrokovanom rastom cijena energije i hrane, Hrvatska ne odskoče od ostalih članica EU-a. Konkretno, prosječna 12-mjesečna stopa inflacije u travnju 2022. iznosila je 4,7% što je jednako prosjeku EU-a, a referentna vrijednost za kriterij stabilnosti cijena, koja se računa kao prosječna stopa inflacije u tri države EU-a s najboljim ostvarenjem stabilnosti cijena uvećana za 1,5 postotna boda, iznosila je 4,9%. Od ulaska u ERM II u srpnju 2020. devizni tečaj kune prema euru fluktuirao vrlo blizu središnjeg pariteta postavljenog na razini 7,53450 kuna za 1 euro, te Hrvatska uspješno ispunjava kriterij stabilnosti tečaja. Hrvatska je ispunila fiskalne kriterije budući da je u 2021. Hrvatska ostvarila proračunski manjak niži od 3% BDP-a te je zadovoljavajućom dinamikom nastavila smanjivati omjer javnog duga i BDP-a. Konačno, Hrvatska je zadovoljila kriterij dugoročnih kamatnih stopa – u referentnom razdoblju (svibanj 2021. – travanj 2022.) 12-mj. prosječne dugoročne kamatne stope na državne obveznice Republike Hrvatske iznosile su 0,8%, što je ispod referentne vrijednosti od 2,6%“²⁵.

Nakon što je prošao vremenski rok kojeg je Hrvatska morala provesti u tečajnom mehanizmu, to je značilo da je Hrvatska ispunila sve kriterije za usvajanje eura i priželjkivani datum 1. siječnja 2023. tada je mogao biti službeno najavljen kao datum uvođenja eura kao nacionalne valute. U završnoj fazi hrvatske kandidature za euro posebno bitno je bilo Izvješće o konvergenciji Europske središnje banke iz lipnja 2022. godine. U njemu je, kako je na samom početku dokumenta naglašeno, dostupno dublje promatranje i analiza Hrvatske nego ostalih promatranih država. Iako je u tom dokumentu na nekoliko područja Europska središnja banka preporučila Hrvatskoj daljnje reforme (fiskalna politika, borba protiv pranja novca itd.), međutim zaključak dokumenta bio je kako Hrvatska zadovoljava kriterije za uvođenje eura te je spremna zamijeniti svoju dotadašnju nacionalnu valutu kunu bez velikih poremećaja na tržištu i izazivanja neželjenih raspleta u domaćoj ekonomiji²⁶. Detaljnije o izvješću: „Prije donošenja navedene Odluke najveće nedoumice nastale su oko ispunjenja kriterija koji se odnosi na stabilnost cijena, s obzirom da novonastale uvjete i poremećaje na svjetskim tržištima, a koji su utjecali na porast razine cijena u RH. Tako je

²⁵ Euro.hr: Ispunjava li Hrvatska maastrichtske kriterije (<https://euro.hr/faq/ispunjava-li-hrvatska-maastrichtske-kriterije/>), preuzeto 12.9.2023.

²⁶ Europska središnja banka: Izvješće o konvergenciji, lipanj 2022. (<https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202206~e0fe4e1874.hr.html>), preuzeto 2.9.2023.

analiza Europske središnje banke prikazana u Izvješću o konvergenciji od 1. lipnja 2022. godine utvrdila kako je razina inflacije u RH ipak bila u zadanom okviru budući da su Malta i Portugal, dvije zemlje s najnižom inflacijom, bile izuzete iz izračuna prosječne razine inflacije u EU zbog netipičnog odstupanja. Također, u navedenom Izvješću Europska središnja banka je dala određene preporuke u pogledu inflacije i potrebne provedbe strukturnih reformi u svrhu sprječavanja pretjeranog pritiska cijena i makroekonomskih neravnoteža potaknutih ratnom situacijom na europskom području i time uzrokovanim pogoršanjem na opskrbnim tržištima“ (Ibid., 131). Nakon spoznaje da će Hrvatska uvesti euro 1. siječnja 2023. godine bilo je bitno postići adekvatnu razinu informiranosti o svim promjena koje će se dogoditi promjenom valute kod svih relevantnih institucije, poslovnih subjekata, ali i potrošača. Kod tako značajnih promjena koje imaju društvene, političke i ponajviše ekonomske implikacije za svakodnevni život jedne države i njenih građana, odgovornost vlasti je da se ništa ne prepusti slučaju te da zainteresirane strane budu pravilno informirane kako bi se svi mogli kvalitetno prilagoditi novoj situaciji bez većih poremećaja i problema. S tom svrhom, Ministarstvo gospodarstva oformilo je Koordinacijski odbor za prilagodbu gospodarstva i zaštitu potrošača, a on je potom izdao dokument pod nazivom Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom (Ibid.) Kako je navedeno u dokumentu „Svrha predmetnih Smjernica je pružiti informacije poslovnim subjektima o aktivnostima i prilagodbama koje ih očekuju u procesu zamjene hrvatske kune eurom“²⁷. Pripremno razdoblje za uvođenje eura počinje šest mjeseci prije službene zamjene valute, a podijeljeno je na tri izuzetno bitne faze: pripremno razdoblje, razdoblje dvojnog optjecaja te razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja. Glavni element pripremnog razdoblja je dvojno iskazivanje cijena, odnosno iskazivanje cijena u obje valute, u hrvatskom slučaju u kunama i u eurima. U tom razdoblju počinje predopskrba, posredna predopskrba i pojednostavljena predopskrba gotovim novcem eura kako bi pri promjeni valute u optjecaju bilo dovoljno novčanica i kovanog novca za upotrebu. Generalno govoreći to razdoblje „podrazumijeva da se za vrijeme trajanja tog razdoblja gospodarstvo, institucije i svi subjekti pripremaju za trenutak

²⁷ Koordinacijski odbor za prilagodbu gospodarstva i zaštitu potrošača: Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom (https://mingor.gov.hr/UserDocImages/Trgovina/Srpanj%202022_Euro_Smjernice%20za%20prilagodbu%20gospodarstva.pdf), preuzeto 2.9.2023.

uvođenja eura, a to podrazumijeva korake poput pripreme za dvojni optjecaj dviju valuta, dvojno iskazivanje cijena u obje valute, opskrbu gotovim novcem nove valute (novčanice i kovanice eura), prilagodbu računovodstvenih programa svakog pojedinog subjekta, informativne aktivnosti usmjerene na javnost i ostale pripremne aktivnosti“ (Ciraki, Vakanjac, Lulić, 2023:131). Razdoblje dvojnog iskazivanja cijena bitno je za potrošače kako bi stekli naviku interakcije s novom valutom, ali isto tako da pri promjeni valute ne bi došlo do nekorektnog podizanja cijena. Do nekorektnog podizanja cijena ipak je došlo, što nije bilo planirano, ali svijest o tome Vlada je pokazala naplaćivanjem kazni, u ukupnom iznosu od 234 000 eura. Ministar gospodarstva rekao je kako su posjeti državnog inspektorata, porezne i carinske uprave, najbolja pedagoška mjera²⁸. Razdoblje dvojnog iskazivanja započelo je 1. rujna 2022. godine i trajat će godinu dana nakon uvođenja nove valute. Razdoblje dvojnog optjecaja bilo je razdoblje s početkom od prvog dana uvođenja eura i trajalo je dva tjedna, a u tom razdoblju paralelno su vrijedile dvije valute, i kuna i euro²⁹. Razdoblje dvojnog optjecaja bilo je najlakše za građane s obzirom da se plaćanje moglo vršiti s dvije valute, a kod plaćanja s kunama, povrat novca vršio se u eurima. Kada tome pridodamo automatsku promjenu kuna u eure na bankovnim računima, promjena je sigurno bila bezbolna. Možemo reći da je euro u potpunosti na scenu kao jedino sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj stupio nakon završetka razdoblja dvojnog optjecaja.

Vidimo kako je put Hrvatske prema euru kao nacionalnoj valuti nosio sa sobom nekoliko prepreka koje je Hrvatska spremno preskočila. Razlog postojanja tih kriterija je jednostavan i oni su nužni. S obzirom da je jedan od privlačnih aspekata eurozone stabilnost i otpornost na krize, svaka nova članica europodručja mora zadovoljiti te kriterije kako bi toj stabilnosti doprinosila, a ne dovodila u pitanje funkcioniranje cijelog sustava. Ekonomski i financijski rizik u jednoj zemlji, može se lako preliti na druge članice eurozone i zbog toga je nužno ne samo imati pravila funkcioniranja unutar monetarne unije, već i jasne kriterije po kojima država može ući u tu zajednicu te uživati sve blagodati koje ona nudi. U sljedećem poglavlju bit će više govora o prednostima koje donosi

²⁸ Vlada RH: Nakon-uvodjenja-eura-naplaceno-243-000-eura-kazni (<https://vlada.gov.hr/vijesti/nakon-uvodjenja-eura-naplaceno-243-000-eura-kazni/37665>), preuzeto 12.9.2023.

²⁹ Koordinacijski odbor za prilagodbu gospodarstva i zaštitu potrošača: Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom (<https://mingor.gov.hr/UserDocImages/Trgovina/Srpanj%202022%20Euro%20Smjernice%20za%20prilagodbu%20gospodarstva.pdf>), preuzeto 4.9.2023.

uvođenje eura, ali izložit će se i argumenti protiv eura kao nacionalne valute koje smo, u manje ili više kvalitetnoj verziji, mogli slušati tijekom mjeseci i godina javne rasprave o uvođenju eura.

5. PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJA EURA

Rasprave oko uvođenja eura kao nacionalne valute vodile su se žustro među stručnom javnosti, ali i među generalnim pučanstvom. Kao što je spomenuto na početku prethodnog poglavlja, pitanje eura bilo je i predmet nekih neuspješnih referendumskih inicijativa, a neke političke opcije su u određenim trenucima svoju čitavu političku platformu bazirale na protivljenju euru. Neki su predlagali i referendum oko uvođenja eura, no odgovor na to bio je kako je Hrvatska taj referendum već provela time što je provela referendum o pristupanju Europskoj uniji. U svakom slučaju, to su ostale marginalne političke opcije bez većeg utjecaja na politička zbivanja i konkretne javne politike u Hrvatskoj. S druge strane, hrvatska je ulaskom u Europsku uniju preuzela obvezu uvođenja eura kada se za to steknu uvjeti, a među važnijim političkim opcijama nikada nije ni bilo pretjeranog neslaganja oko pitanja eura, raspravljalo se tek o pitanjima poput pravog trenutka pridruživanja eurozoni, a to je tema o kojoj će kasnije biti riječi u radu.

U prezentaciji prednosti i nedostataka uglavnom ćemo se voditi knjigom Velimira Šonje „Euro u Hrvatskoj: za i protiv“ koja kvalitetno i detaljno prenosi sve moguće prednosti i nedostatke uvođenja eura kao nacionalne valute. Govoreći o ovoj temi autor se zapravo osvrće na dokument kojeg smo već spomenuli, takozvanu Eurostrategiju, analizira točke koje su navedene u njoj i dodaje još neke elemente za koje smatra da su itekako važni kada govorimo o uvođenju eura, naročito o koristima koje proizlaze iz pristupanja monetarnoj uniji. Prva prednost o kojoj se u većini literature govori je uklanjanje valutnog rizika. Valutni rizik jednako se odnosi na privatne osobe i pravne subjekte. Govoreći o privatnim građanima, uklanjanje valutnog rizika kod njih je osobito korisno pri dizanju kredita, kao što smo mogli vidjeti na nesretnom slučaju dizanju kredita u švicarcima³⁰. Na stranici Hrvatske banke o valutnom riziku piše: „Valutni rizik postoji kod ugovaranja kredita koji su denominirani u stranoj valuti ili kredita s tzv. valutnom klauzulom. Krediti s valutnom klauzulom su takvi kod kojih se iznos odobrenog kredita veže uz vrijednost tečaja strane valute, ali se sva plaćanja po takvom kreditu vrše u domaćoj valuti. Pod stranom valutom ovdje se misli na valutu u kojoj ne primamo dohodak ili druga sredstva iz kojih

³⁰ Naravno, pitanje kredita u švicarcima kompleksnije je od toga i uvelike ovisi o perspektivi iz koje se gleda na taj slučaj. Primjerice, stranica udruge franak govori o „nezakonito ugovorenim promjenjivim kamatnim stopama“, a njihov stav potvrdile su i neke sudske presude (<https://udrugafanak.hr/slucaj-franak-sazetak/>).

otplaćujemo kredit. Kod valutnog rizika, promjenom tečaja valute u kojoj smo ugovorili kredit, u odnosu na valutu u kojoj imamo dohodak, može doći do posljedičnog povećanja ili smanjenja mjesečne rate ili anuiteta. Ugovaranjem kredita koji su u valuti u kojoj imamo dohodak, izbjegavamo valutni rizik³¹. S obzirom da se većina kredita u Hrvatskoj diže u eurima, jasno je zašto promjena valute u euro građanima može smanjiti opasnost od valutnog rizika. Ovako o toj temi piše Šonje: „Vlada i HNB u Eurostrategiji naglašavaju prvu korist - otklanjanje rizika. S pravom ukazuju na: a) izravnu i neizravnu, uz valutnu klauzulu, zaduženost u stranoj valuti, koja se u vrijeme pisanja ove knjige može procijeniti na malo manje od 130% BDP-a, te b) na tvrdokornu naviku štednje u stranoj valuti, osobito u eurima. Visoki omjer zaduženosti u stranim valutama, što se najvećim dijelom odnosi na euro, pokazuje da bi pad domaće valute za svega nekoliko postotaka značajno povećao omjere zaduženosti u domaćoj valuti, sa svim negativnim efektima u vidu prezaduženosti, neplaćanja, smanjenja izdataka i kontrakcije ekonomske aktivnosti. U nesretnoj epizodi s rastom vrijednosti švicarskog franka pokazalo se o kakvim je posljedicama riječ. S uvođenjem eura valutna klauzula odlazi u prošlost kao rašireni oblik ugovaranja kredita, te počinje miran san dužnika u pogledu rizika promjene tečaja“ (Šonje, 2019: 231). Rizici povezani s konstantno promjenjivim valutnim tržištem mogu utjecati na okolnosti pod kojima će privatni korisnici, ali i poslovni subjekti posuđivati novac i vraćati ga, a kako u Hrvatskoj većina ljudi diže kredite u eurima, preuzimanje eura kao nacionalne valute otklanja valutne rizike do kojih može doći zadržavanjem kune. Neke detaljnije statistike hrvatske izloženosti euru možemo vidjeti u radu Ćorića i Deskar - Šrbića: „Počevši s javnim sektorom, oko 79 % javnog duga je u stranim valutama ili je s njima povezano, najviše u euru (75%), uključujući i euroobveznice, dok je samo 21 % ukupnog duga u lokalnoj valuti. Što se tiče kućanstava, 64 % svih kredita su u stranoj valuti ili vezani uz stranu valutu. Slična struktura domaćih zajmova može se vidjeti u korporativnom sektoru, gdje je 63 % svih zajmova u stranoj valuti. Dodatno, korporativni sektor ima relativno velik vanjski dug, koji je trenutno na otprilike 40 % BDP-a. Gledajući bankarski sektor, 65% depozita je u stranoj valuti. Banke su također izložene indirektnom kreditnom riziku (kroz valutni kreditni rizik) i u bankarskom sektoru Hrvatske 90 % zajmova izloženih tom tipu rizika nisu zaštićeni od njega“ (Ćorić, Deskar - Šrbić, 2017: 616).

³¹ Hrvatska narodna banka: Što je valutni rizik (<https://www.hnb.hr/-/sto-je-valutni-rizik->), preuzeto 3.9.2023.

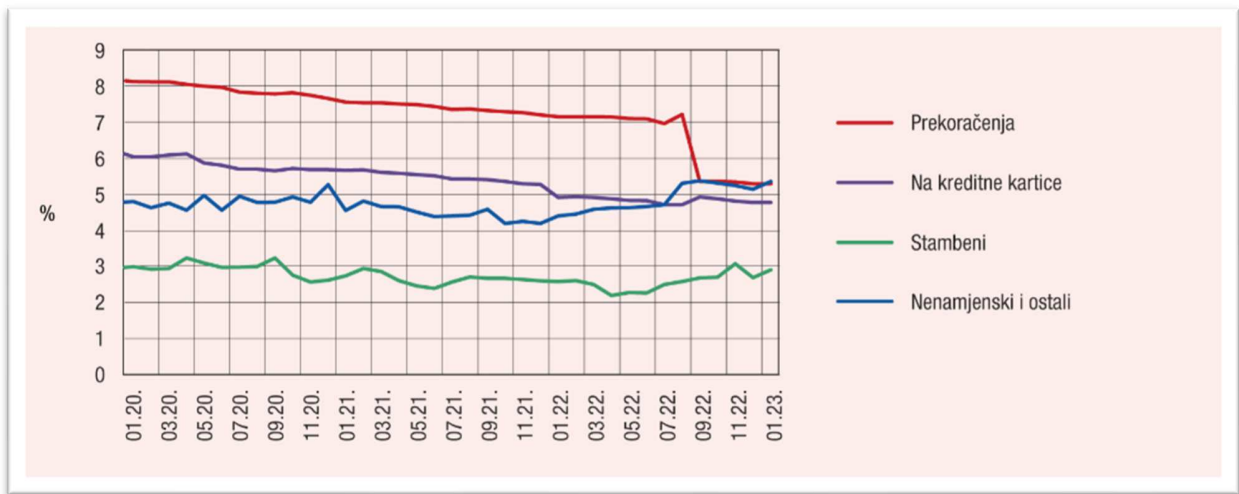
U nastavku ove argumentacije, Šonje navodi još jedan interesantnu korist prelaska na euro. Naime, u Hrvatskoj su ljudi većinom štedili u euru (možemo reći da su spontano i prije samog prelaska na euro izabrali tu valutu), a to uvelike ograničava dosege monetarne politike koja skrbi o kuni. Spomenut ćemo ovo pitanje i u nastavku teksta, međutim ovaj dio je važan za pitanje monetarne suverenosti. Iako možda apsurdno na prvi pogled, monetarna suverenost i mogućnost intervencije centralne banke u ekonomiju ojačat će preuzimanjem nove valute s obzirom da Središnja banka posredno može utjecati na monetarnu politiku vezanu uz novu valutu, euro, više nego na dotadašnju valutu kunu s obzirom da kuna već spontano ima ograničen utjecaj u svakodnevnom životu građana kada su u pitanju krediti. Vratit ćemo se pitanju monetarnog suvereniteta kasnije, ali i ovdje smo kratko naglasili koristi eura i po tom pitanju, a zaključit ćemo citatom iz knjige: „Drugi omjer - udjel devizne štednje u ukupnim likvidnim sredstvima - pokazuje da ljudi vrlo lako prelaze iz kuna u euro, a čine to napose kada vrijednost domaće valute pada. Time ograničavaju željene učinke domaće monetarne ekspanzije na likvidnost i kamatne stope: spontano ograničavaju dosege domaće monetarne politike. Stoga je trošak gubitka samostalne monetarne politike mali ili nikakav“ (Šonje, 2019: 232). Kao što Šonje piše u nastavku, uvođenjem eura sva devizna štednja postaje domaća štednja, a to uvelike mijenja stvari.

Posljednjih nekoliko godina svjetska i europska ekonomija prošla je kroz brojne krize, tu prvenstveno mislimo na globalnu pandemiju 2020. i ruski napad na Ukrajinu dvije godine kasnije, a time su i države stavljene u tešku situaciju nošenja s tim krizama. Neke su u tome bile spretnije, neke manje spretnije, ali nošenje s krizama je od posebne važnosti za Europsku uniju, a posebice za države članice eurozone jer se stabilnost, odnosno potencijalna nestabilnost jedne članice odražava i na druge. Iz tog razloga Europska unija osigurala je nekoliko mehanizama podrške zemljama tijekom kriznih situacija. Šonje u tom smislu posebno naglašava Europski stabilizacijski mehanizam, odnosno ESM: „ESM uskače kao kreditor s povoljnim sredstvima u slučaju pojave ozbiljnih makroekonomskih neravnoteža ili financijske krize ako se država ne zaustavi pred financijskim ponorom uslijed djelovanja ranije objašnjenih kočnica u okviru europskog semestra, bankovne unije i fiskalnih pravila“ (Šonje, 2019: 234). Poput MMF-a, za dobivanje povoljnih kredita od ESM-a, potrebno je provesti programe makroekonomske i financijske prilagodbe. Istovremeno, sve države članice su i kreditori jer je to skup javnog novca država članica monetarne

unije. Dalje stoji: „Obveze ESM-a najvećim se dijelom odnose na obveze plaćanja koje se vjerojatno neće aktivirati. Ukupni kreditni kapacitet ESM-a je 500 milijardi eura, od čega je trenutačno stanje kredita oko 90 milijardi (410 milijardi je slobodno za kreditiranje). Od toga krediti Grčkoj na dan 20. ožujka 2019. iznose oko 60 milijardi eura, Cipru 6,3 milijarde i Španjolskoj 23,7 milijarde. Krediti se uredno vraćaju, a dužnici strogo nadziru. Ukupna veličina ESM-a je za oko 200 milijardi veća od kreditnog kapaciteta radi osiguranja AAA rejtinga u uvjetima financijskog stresa, jer se ESM financira izdavanjem obveznica na tržištu kako ne bi likvidnosno opterećivao države članice koje većinom samo jamče za obveze“ (Ibid., 235). Zaključno, ulaganje u ESM od strane pojedinih država članica, ustvari je ulaganje u makroekonomsku stabilnost i likvidnost u kriznim vremenima.

Kao sljedeću korist Šonje navodi smanjivanje kamatnih stopa. Ovdje pojašnjava da prelazak na euro neće sam po sebi sniziti kamatne stope, već će kamatne stope nakon uvođenja eura u prosjeku biti niže nego što bi bile da Hrvatska zadrži kunu. Primjerice, ako se euro uvede kada kamatne stope generalno rastu, rast će biti manji ako je uveden euro kao nacionalna valuta. Iako smanjivanje kamatnih stopa ovisi primarno o ekonomskom kontekstu i općoj makroekonomskoj situaciji, Šonje izdvaja tri silnice koje će utjecati na smanjenje kamatnih stopa kod uvođenja eura: „(1) smanjenje valutnog rizika i rizika likvidnosti, (2) smanjenje regulatornog troška zbog smanjenja stope obvezne rezerve s aktualnih 12 % na 1 %, o čemu se HNB još nije izjasnio kada i kako to namjerava postići, te (3) generalno smanjenje rizika povezanih s ekonomskim fluktuacijama“ (Ibid., 237).

Slika 2. Prosjeci kamatnih stopa na novougovorene kredite kućanstvima

Izvor: HNB³²

Na slici vidimo porast kamatnih stopa u posljednje vrijeme, međutim to se može pripisati ekonomskoj nestabilnosti posljednjih godina i visokom razinom inflacije koja nije specifična za, niti isključivo vezana uz europodručje. No, kako je spomenuto, taj rast kamatnih stopa bi bio ublažen s usvojenim eurom nego što bi to bio s kunom.

Iduća korist koju Šonje ističe je ušteda na troškovima konverzije. Primjer te koristi jasan je kada uzmemo primjer turizma. Turisti više neće imati potrebu mijenjati svoje valute u kunu i pritom gubiti određeni postotak pri konverziji, a isto vrijedi i za poduzeća u poslovanju. U toj situaciji mjenjači i financijski posrednici izgubit će svoje provizije pa bi se moglo pretpostaviti da će jedna industrija u toj igri nulte sume izgubiti, međutim, kako piše Šonje, taj novac koji će preostati na računima poduzeća bit će raspoloživ za daljnje investicije i potrošnju, stoga bi ukupna korist ekonomije trebala biti veća i možemo govoriti o pozitivnom učinku na gospodarstvo, makar treba napomenuti da ne govorimo o velikom utjecaju na gospodarstvo. Riječ je o 0,1 i 0,3% BDP-a³³.

³² Hrvatska narodna banka: Objava statistike kamatnih stopa kreditnih institucija za siječanj 2023. (<https://www.hnb.hr/-/objava-statistike-kamatnih-stop-a-kreditnih-institucija-za-siječanj-2023>), preuzeto 12.9.2023.

³³ Euro.hr: Kakav će biti učinak na poduzetnike (<https://euro.hr/faq/kakav-ce-bit-i-ucinak-na-poduzetnike/>), preuzeto 12.9.2023.

O idućoj koristi možemo razgovarati samo u kontekstu jednog od ključnih argumenata svih članova tabora koji se protivio euru, a to je gubitak monetarnog suvereniteta. Njihov argument svodio se na sljedeće: Hrvatska se odricanjem od vlastite nacionalne valute odriče i mogućnosti da njena nacionalna središnja banka utječe na nacionalna ekonomska pitanja svojom monetarnom politikom. S obzirom da Hrvatska narodna banka u tom slučaju nema mogućnosti samostalno donositi odluke oko emisije novca i kretanja kamatnih stopa, takve odluke prepuštene su Europskoj središnjoj banci u Frankfurtu, a ona može donositi odluke koje nisu u interesu Republike Hrvatske. Međutim, rasprava o ovom pitanju nije toliko jednostavna. Kao što smo spomenuli ranije, s obzirom da je hrvatska ekonomija visoko eurizirana, utjecaj takve monetarne politike bio bi uvelike ograničen. S druge strane, hrvatska ekonomija je mala i povezana sa svojim okruženjem te na nju velik utjecaj imaju događaji u eurozoni i na njih ona nije, niti može biti imuna. Hrvatska se tako nalazi u situaciji da bi suverenitet u monetarnoj politici imao jako malo efekta, a ne bi imala nikakav utjecaj u donošenju odluka na europskoj razini o kojima je uvelike ovisna. O toj ovisnosti svjedoči i činjenica da su se samim ulaskom u Europsku uniju trgovinske veze Hrvatske i zemalja članica produbile, a Lukinić Čardić i Šelebaj u svom radu govore kako je u tom smislu 2013. godina označava prekretnicu u trgovinskim tijekovima Hrvatske i inozemstva (Lukinić Čardić, Šelebaj, 2021). Ono što Hrvatskoj donosi preuzimanje eura kao nacionalne valute jest glas hrvatskog guvernera u Upravnom vijeću Europske središnje banke. Ovako to objašnjava Šonje: „Od početka uvoda u knjigu ističe se kako monetarni valovi iz Frankfurta ionako dopiru do Hrvatske mnogo jače utječući na likvidnost i kamatne stope nego što to HNB može činiti samostalno. Argumenti izneseni u knjizi pokazuju da Hrvatska sama za sebe nije optimalno valutno područje (sjetite se koncepta monetarne geografije), jer je dio šireg optimalnog valutnog područja eura. To valutno područje organizirano je tako da guverneri iz malih zemalja, kada ih rotacija dovede u položaj da imaju glas na Upravnom vijeću, uživaju mnogostruko veći udjel u ukupnom broju glasova od udjela na temelju kapitalnog ključa: 1 od 21 glasa ili gotovo 5 %, je oko šest puta više od očekivanog udjela Hrvatske prema normaliziranom kapitalnom ključu (procjena: 0,8 %). Toliki udjel u glasovima ima i jedna Njemačka kada guverner Bundesbank glasuje na Upravnom vijeću. Kako niti jedna zemlja nije otok - jer zemlje zbog trgovačke, cikličke i svake druge gospodarske povezanosti dijele sudbinu mnogih drugih država članica - može se očekivati da će

uvijek postojati nekolicina država članica, često i većina ili sve, sa sličnim gledanjem na optimalnu monetarnu politiku kao Hrvatska. Poslovni ciklusi su koordinirani. To će dodatno uvećati vjerojatnost pretakanja hrvatskog interesa u odluke o monetarnoj politici. Radi se o velikoj stvari i takvom je ocijenjena u tablici: umjesto valjanja na monetarnim valovima o kojima odlučuju drugi, Hrvatska sjeda za komandnu ploču i sudjeluje u upravljanju valovima“ (Ibid., 241). Gubitak monetarnog suvereniteta može se navoditi kao nedostatak prelaska na euro, međutim treba biti realan oko konteksta u kojem se Hrvatska nalazi. Kontekst je takav da bi i samostalno upravljanje monetarnom politikom uključivalo veliku povezanost i ovisnost o tokovima unutar eurozone, a isključilo bi nas s upravljačkog stola na kojem možemo sudjelovati u odlukama koje se tiču hrvatske ekonomske sadašnjosti i budućnosti. Drugim riječima, monetarna suverenost u ovakvoj situaciji za Hrvatsku bila bi suverenost samo u imenu, a ne realna suverenost. Iz tog razloga, možda paradoksalno na prvi pogled, odricanje od vlastite valute i priključivanje eurozoni, time što nam daje glas na Upravnom vijeću Europske središnje banke, ojačava suverenitet Hrvatske i izjednačava nas sa zemljama koje su u mnogočemu moćnije i utjecajnije od Hrvatske, poput navedene Njemačke.

Osim gubitka suvereniteta i samostalne monetarne politike, druga najčešća zamjerka protivnika eura bilo je navodno dizanje cijena pri uvođenju eura. Ovdje treba napomenuti da je, kada govorimo o inflaciji, Hrvatska uvela euro u nezgodnom trenutku. Posljedice pandemije, energetska kriza i rat u Ukrajini doveli su povećanja cijena i inflacije u cijelom svijetu, pa je bilo lako zamijeniti inflaciju prouzrokovanu tim događajima s uvođenjem eura i zaokruživanjem cijena prema gore. Ovo ne znači da poskupljenje uzrokovano uvođenjem eura nije realan problem kojim se valja pozabaviti, samo znači da je potrebno izvršiti pažljive analize kada govorimo o inflaciji i efektima uvođenja eura. U svojim analizama Šonje govori o broju od oko 0,3 % povećanja cijena, posebice kada se govori o svakodnevnim potrepštinama, što ljude najviše pogađa. U prethodnom poglavlju detaljnije smo govorili o jednom načinu borbe protiv nekorektnog zaokruživanja cijena od strane, primjerice, velikih trgovačkih lanaca. Dugačak period dvojnog iskazivanja cijena, koji je počeo nekoliko mjeseci prije uvođenja eura i trajat će godinu dana nakon uvođenja eura, osigurava potrošačima privikavanje na cijene u novoj valuti i smanjuje mogućnost manipulacije

cijena od strane poslovnih subjekata. Prema tome, podizanja cijena ima, no ne u tolikoj mjeri koliko neki očekuju i postoje mehanizmi kojima se takve pojave mogu ublažiti.

Kroz ovo poglavlje nastojali smo pokazati sve ono što euro donosi i oduzima jednoj državi koja ga odluči uzeti kao nacionalnu valutu. Nijedna politička odluka ovakve težine nije jednostavna, ali možemo vidjeti da su hrvatske institucije i stručna javnost bili uglavnom složni oko toga da koristi nadmašuju probleme na koje bismo mogli naići s novom valutom. Hrvatska je tijekom pripreme za ulazak u eurozonu morala zadovoljiti mnoge kriterije koje smo opisali u prethodnom poglavlju, a već su i te promjene dovele do pozitivnih pomaka u nacionalnom gospodarstvu. Implementacija eura dovela je do veoma konkretnih prednosti poput eliminacije valutnog rizika, uštede na troškovima konverzije, smanjivanja kamatnih stopa, olakšavanja međunarodne trgovine i glas u Upravnom vijeću Europske središnje banke gdje se kroji monetarna sudbina Europe, pa tako i Hrvatske. Nedostaci uvođenja eura poput gubitka monetarnog suvereniteta i podizanja cijena nisu toliko dramatični da bi mogli prevagnuti nad prednostima. Za navodni gubitak monetarnog suvereniteta zaključili smo, prateći argumente Velimira Šonje, kako on ustvari nije gubitak, već svojevrsno povećanje suvereniteta jer jednoj manjoj zemlji poput Hrvatske, potpuno ovisnoj o ekonomskim kretanjima unutar eurozone, daje glas i utjecaj pri donošenju najvažnijih odluka na Upravnom vijeću Europske središnje banke. Teško je zaključiti išta drugo, nego da je uvođenje eura pozitivna promjena za Republiku Hrvatsku.

6. ZAKLJUČAK

Europska unija, koje je Hrvatska dio već deset godina, politički je projekt bez presedana u modernoj povijesti. Na kontinentu koji je iza sebe ostavio dva krvava sukoba niknula je zajednica nacionalnih država koja se sve tješnje povezivala kako su godine prolazile. Kako se Europska unija širila i transformirala u ono što je danas, novi modaliteti povezivanja i integracije ugledali su svjetlo dana. Vjerojatno najvažniji je zajednička valuta euro. Iako je euro relativno nova pojava, ideja monetarnog usklađivanja stara je nekoliko desetljeća, a ta ideja sazrela je i kulminirala devedesetih godina prošlog stoljeća kada je euro zamišljen u onom obliku u kojem danas postoji, a 2002. godine postaje fizička valuta sa svakodnevnom upotrebom. Tijekom tog razdoblja formiran je i institucionalni okvir potreban za funkcioniranje takvog velikog projekta. Niknule su institucije poput Europske središnje banke koje danas kroje ne samo europsku ekonomsku stvarnost, već uvelike sukreiraju i globalna zbivanja. Hrvatska se eurozoni pridružila puno godina kasnije, međutim, kako je spomenuto u radu, njen put prema euru kao nacionalnoj valuti je na neki način počeo već devedesetih kada su na hrvatskom putu ka neovisnosti europske integracije predstavljale krajnji cilj moderne hrvatske države. Taj put nije bio lagan. Hrvatska je morala zadovoljiti brojne kriterije kako bi njena kandidatura za eurozonu bila uspješna. Također, na svakoj vlasti je odgovornost da građane upozna sa svim implikacijama uvođenja eura, prednostima, ali i manama o kojima moraju brinuti i građani i vlast. Kao vjerojatno u svakoj drugoj zemlji, ni u Hrvatskoj nije postojao generalni konsenzus u društvu oko nove valute, iako su glavne političke stranke to vidjele kao normalan slijed članstva u Europskoj uniji, što je uostalom bila i hrvatska obveza nakon priključenja. Rasprave o prednostima i manama uvođenja eura trajale su nekoliko godina, među stručnom javnosti, političarima i među građanima. Nadležne institucije slagale su se oko prednosti uvođenja, a tu su prednjačile Hrvatska narodna banka i Vlada Republike Hrvatske kao dva najvažnija tijela na putu ka euru. Ono što je građane brinulo su poskupljenja koja dolaze s eurom i gubitak monetarnog suvereniteta. Monetarni suverenitet bio je česti argument i političkih opcija koje su se protivile uvođenju eura, no kao što je opisano u radu, uzimajući u obzir objektivne ekonomske okolnosti unutar kojih funkcionira Hrvatska, teško je argumentirati kako navodni gubitak monetarnog suvereniteta predstavlja veliki problem. Što se tiče poskupljenja, ona su se dogodila, no Hrvatska je euro uvela u jeku globalne inflacije i

brojnih nepogodnih okolnosti, pa treba biti oprezan u pripisivanju krivnje za podizanje cijena novoj nacionalnoj valuti. S druge strane, prednosti su brojne. Od uklanjanja valutnog rizika koji se svoje ružno lice pokazao u slučaju kredita u švicarskom franku, do smanjivanja kamatnih stopa pa sve do pitanja suvereniteta, koji paradoksalno možda čak i jača kroz mjesto za stolom Upravnog vijeća Europske središnje banke. Tamo će Hrvatska, skupa s ostalim članicama eurozone, sukreirati ekonomsku stvarnost kojoj je do sada bila samo izložena. Uzevši sve prethodno navedenog u obzir, možemo zaključiti kako je pristupanje Hrvatske eurozoni i usvajanje eura kao nacionalne valute dobrodošla promjena čije će se koristi u punini osjetiti vjerojatno tek na dugi rok ili, u nekom crnom scenariju, u trenucima velikih kriza kakve smo nažalost globalno prolazili posljednjih nekoliko godina. Kao što je spomenuto, trenutak uvođenja eura mnogi smatraju nezgodnim, s obzirom na ekonomski kontekst koji uključuje inflaciju, a podizanje cijena koje se dogodilo s uvođenjem eura, učinilo je problem malo izraženijim. Također, utjecaj na kamatne stope se ne vidi u ovom trenutku s obzirom da zbog inflacije središnje banke, uključujući i ESB, podižu kamatne stope, međutim, one bi možda i bile više u nekom scenariju slobodne nacionalne valute nevezane uz euro. Prema tome, smatram da se dobar dio negativnih promjena dogodio zbog trenutka u kojem je euro uveden, ali dugoročno će Hrvatska zbog svoje ekonomske izloženosti i povezanosti s tržištem Europske unije od uvođenja eura imati koristi.

LITERATURA

Knjige i akademski članci

1. Bilas, Vlatka. (2005). Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska monetarna unija. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 3 br.1, str. 39-53.
2. Ćorić, Tomislav. Deskar-Škrbić, Milan. (2017). Hrvatski put prema ERM 2: zašto, kako i što možemo naučiti od drugih zemalja? *Economic Review*, Vol. 68 br. 6, str. 611-637.
3. Ciraki, Tena. Vakanjac, Danijela. Lulić, Iva. (2023). Hrvatski model uvođenja eura i njegova usporedba s modelima odabranih zemalja eurozone. *ET²eR - Economics, Tourism, Telecommunications and Computer Science*, Vol. br. 1, str. 129-141.
4. Kandžija, Vinko. Host, Alen. (2001). Europski monetarni sustav. *Ekonomski pregled*, Vol. 52 No. 11-12. str. 1263-1282.
5. Kesner-Škreb, Marina. (2006). Kriteriji konvergencije. *Financijska teorija i praksa*, Vol. 30 br. 4, str. 407-408.
6. Kesner-Škreb, Marina. (2008). Pakt o stabilnosti i rastu. *Financijska teorija i praksa*, Vol. 32 br. 1, str. 83-85.
7. Lukinić Čardić, Gorana. Šelebaj, Domagoj. (2021). *Trgovinski tijekovi između Hrvatske i inozemstva od ulaska u EU do izbijanja pandemije koronavirusa*. Zagreb: Hrvatska narodna banka.
8. Marić, Željko. (2015). Mاستrihtski kriteriji konvergencije s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, Vol. 19 br. 2, str. 127-150.
9. Mileta, Vlatko. (1999). Započela je era euro-sustava, *Politička misao: časopis za politologiju*, Vol. 36 br. 1, str. 60-69.
10. Šonje, Velimir. (2019). Euro u Hrvatskoj: za i protiv. Zagreb: Arhivalitika.
11. Vizjak, Ana. (2006). Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije. *Tourism and hospitality management*, Vol. 1 br. 1, str. 157-170.

Internetski izvori

1. Barbaroux, Nicolas. (2022): The Latin Monetary Union Experience (1865–1926): French Views on Monetary Union and Lending of Last Resort in Retrospect. Dostupno na: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/jbwg-2022-0015/html?lang=en>, pristup: 2.9.2023.
2. Consilium.europa.eu. Euroskupina. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/eurogroup/how-the-eurogroup-works/>, pristup: 1.9.2023.
3. Consilium.europa.eu. The voting system. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/voting-system/>, pristup: 1.9.2023.
4. Deskar-Škrbić, Milan. Kotarac, Karlo. Kunovac, Davor. Nadoveza Jelić, Diana. (2021). Pristupanje Republike Hrvatske tečajnom mehanizmu ERM II i procjena ravnotežnog (realnog) tečaja. Dostupno na: <https://ideas.repec.org/p/hnb/istrasz/64.html>, pristup 3.9.2023.
5. Euro.hr. Ispunjava li Hrvatska mastrichtske kriterije. Dostupno na: <https://euro.hr/faq/ispunjava-li-hrvatska-mastrichtske-kriterije/>, pristup: 12.9.2023.
6. Euro.hr. Kakav će biti učinak na poduzetnike. Dostupno na: <https://euro.hr/faq/kakav-ce-bit-ucinak-na-poduzetnike/>, pristup: 12.9.2023.
7. European-union.europa.eu. Europska komisija. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-commission_hr, pristup: 1.9.2023.
8. European-union.europa.eu. Institucije ekonomske i monetarne unije. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/85/institucije-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristup: 1.9.2023.
9. European-union.europa.eu. Vijeće Europske unije. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_hr, pristup: 1.9.2023.
10. Europska središnja banka. (2022). Izvješće o konvergenciji. Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202206~e0fe4e1874.hr.html>, pristup: 2.9.2023.

11. Hrvatska narodna banka. (2018). Godišnje izvješće 2017. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2521149/h-gi-2017.pdf/6ca3ea79-af24-4a96-bcfd-a42c9ba8f0ce>, pristup: 2.9.2023.
12. Hrvatska narodna banka. Objava statistike kamatnih stopa kreditnih institucija za siječanj 2023. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/objava-statistike-kamatnih-stop-a-kreditnih-institucija-za-sijecanj-2023>, pristup: 12.9.2023.
13. Hrvatska narodna banka. Što je valutni rizik? Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/sto-je-valutni-rizik->, pristup: 3.9.2023.
14. IUSINFO.HR: Što donosi peti krug porezne reforme u 2021. godini. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/sto-donosi-peti-krug-porezne-reforme-u-2021-godini-44036>, pristup: 21.9.2023.
15. Koordinacijski odbor za prilagodbu gospodarstva i zaštitu potrošača. (2022). Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom. Dostupno na: https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/Trgovina/Srpanj%202022_Euro_Smjernice%20za%20Oprilagodbu%20gospodarstva.pdf, pristup: 2.9.2023.
16. Ministarstvo financija. Hrvatska narodna banka. Akcijski plan Republike Hrvatske za pridruživanje europskom tečajnom mehanizmu II (ERM II) i bankovnoj uniji. (2019). Dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2625118/RH_Pismo_namjere_ulazak_u_ERM-II_mehanizam_i_Akcijski_plan.pdf/9dfca6ce-3102-92da-52b6-36f213835edc?t=1562657011068, pristup: 2.9.2023.
17. Scheinert, Christian. (2023). Kratki vodič o Europskoj uniji - 2023.: Povijest Ekonomske i monetarne unije. Dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr>, pristup: 31.8.2023.
18. Tečaj euro.hr. Dostupno na: <https://tecaj-euro.hr/tecajevi/HRK-kuna-hrvatska/>, pristup: 21.9.2023.
19. Vlada Republike Hrvatske. Hrvatska Narodna Banka. (2018). Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020>, pristup: 2.9.2023.

20. Vlada Republike Hrvatske. Hrvatska Narodna Banka. (2020). Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom. Dostupno na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020>, pristup 2.9.2023.
21. Vlada Republike Hrvatske. Nakon uvođenja eura naplaćeno 243 000 eura kazni. Dostupno na: (<https://vlada.gov.hr/vijesti/nakon-uvodjenja-eura-naplaceno-243-000-eura-kazni/37665>), pristup: 12.9.2023.

PRILOZI

Popis tablica

Tablica 1. Prikaz tečaja nacionalnih valuta u odnosu na euro na dan 1. siječnja 1999.....	12
Tablica 2. Makroekonomski pokazatelji u RH u razdoblju od 2005. do 2022. godine	25

Popis slika

Slika 1 Kretanje EUR prema HRK	22
Slika 2. Prosjeci kamatnih stopa na novougovorene kredite kućanstvima	34

IZJAVA O AUTORSTVU I IZVORNOSTI RADA

kojom ja **Mihaela Barišić**, **0275047934**, izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da:

- sam završni rad pod naslovom Pozitivni i negativni aspekti uvođenja eura u Republici Hrvatskoj, na studiju Financijski menadžment, izradila samostalno, pod mentorstvom **Tončija Vicelića, dipl. oec.**
- Sam u izradi koristila navedenu literaturu i pri tome se pridržavao etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora te niti jedan dio rada nije izravno preuzet iz tuđih radova.
- Sam suglasna da se sadržaj moga rada trajno pohrani i objavi u Repozitoriju Sveučilišta u Dubrovniku te se time, putem interneta učini javno i bez naknade dostupan **svima**.
- sadržaj moga rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i eventualno nakon obrade uređenog rada.
- sam prilikom korištenja slika s interneta poštovala autorska prava

Ime i prezime studenta:
Mihaela Barišić

Potpis

U Dubrovniku, 13.9.2023.

